

Cerkveni

GLASILO SLOVEN
SKIH CERKVENIH
GLASBENIKOV

Glasbenik

ŠT. 1, 2

JANUAR ♦ 1941 ♦ FEBRUAR

LETO 64

Poročilo

o XXIV. občnem zboru Cecilijanskega društva za ljubljansko škofijo v Ljubljani
dne 5. novembra 1940.

O priliki občnega zbora je bila v stolnici ob desetih slovesna maša, pri kateri je stolni pevski zbor pel koralni introit, Gollerjevo Missa »Beati pacifici« za mešani zbor in bariton solo, orgle in harfo, pri gradualu Kimovčev Aleluja, po recitiranem ofertoriju Kimovčev »Množice gredo« za moški in mešani zbor, po maši Premrlovo »Vse svetnike« v D. Vlogo kantorja v Gollerjevi maši je pel g. Likovič, petje je vodil g. dr. France Kimovec, orglal msgr. Stanko Premrl.

Ob en četrt na dvanajst se je pričelo zborovanje v škofijskem dvorcu. Udeležencev se je zbralo poleg prevzv. gosp. škofa dr. Rožmana še okrog 35. Predsednik društva msgr. Viktor Steska je otvoril zborovanje s pozdravom na prevzvišenega g. škofa in vse udeležence, nato pa je v svojem poročilu podal naslednje misli:

Poročilo predsednika.

Cecilijansko društvo za ljubljansko škofijo obhaja danes občni zbor. To društvo je bilo ustanovljeno pred 63 leti l. 1877. Leto poprej je zborovalo Cecilijansko društvo dr. Witta v Gradcu. Iz ljubljanske škofije so se udeležili tega zbora Anton Foerster, p. Hugolin Sattner in Janez Gnjezda. Ko so se ti gospodje vračali, so že v železniškem vozu sklenili, da bodo v Ljubljani ustanovili Cecilijansko društvo za ljubljansko škofijo. Navdušeni za lepo cerkveno glasbo, so se precej dela lotili in l. 1877 je bilo društvo že ustanovljeno. Društvo je začelo takoj delovati z izdajo Cerkvenega Glasbenika. Uredništvo je prevzel Janez Gnjezda, glasbene priloge pa Anton Foerster. List je bil v začetku skromen, toda iz malega raste veliko, zato je sedaj C. Gl. že kar obširen in lep list, da ga moramo biti veseli.

Tudi orglarska šola je začela delovati in je vzgojila že mnogo naših organistov, pevovodij in skladateljev. Ponosno smemo trditi, da je s svojim delovanjem Cecilijansko društvo opravilo veliko kulturno delo in vse to brez vidne državne podpore, samo s svojimi skromnimi sredstvi.

Ob tej priliki ne smemo pozabiti moža, ki se je udeležil prvega ustanovnega zborovanja Cecilijanskega društva, g. Jožefa Lavtižarja, duh. svetnika in župnika v pokoju, ki je pri društvu sodeloval s skladbami in spisi in je še vedno delaven, čeprav bo prihodnje leto obhajal že 90 letnico. Bog ga živi in ohrani!

Se drugega marljivega delavca v Cecilijanskem društvu moramo omeniti ob stoletnici njegovega rojstva: prof. Fr. Gerbiča, ki je bil v našem društvu 18 let odbornik. Fr. Gerbič je bil rojen 5. aprila 1840 v Cerknici. V Ljubljani je dovršil učiteljske l. 1867 in bil nastavljen kot učitelj v Trnovem pri Ilirski Bistrici.

Pod vodstvom glasbenega učitelja Kamila Maška se je navdušil za glasbo. Kot učitelj je že začel komponirati in je l. 1861 izdal prvo zbirko napevov: »Glasi slovenski.« Leta 1865 je odšel na praški konservatorij, kjer je l. 1867 dovršil izpite z odliko. Nato je nastopil kot pevec tenorist v Pragi, v Zagrebu, Ulmu in Lvovu. Tu je bil l. 1882 imenovan za učitelja solopetja in vodja koncertnega zbora. Leta 1886 je prišel kot ravnatelj Glasbene Matice v Ljubljano, kjer je vztrajno deloval na raznih glasbenih poljih, zlasti v operi. Pridno je komponiral in izdal med drugimi 150 narodnih napevov, mnogo zborov, uglasbil je tudi dve operi: »Kres« in »Nabor«. Spisal je tudi »Metodiko pevskega pouka«, skratka: bil je mož neumornega dela. Umrl je leta 1917. — Slava njegovemu spominu!

Naše društvo je pa dolžno hvaležnost tudi vsem podpornikom in pospeševalcem: prevz. g. škofu, ki nam je prepustil to dvorano za zborovanje, vsem župnijam, ki gmotno vzdržujejo Orglarsko šolo, kralj. banski upravi in mestu Ljubljani za podporo, vsem gg. učiteljem na Orglarski šoli za vestno poučevanje, g. uredniku »Cerkvenega Glasbenika«, ki toliko let vztrajno in marljivo urejuje list, vsem dopisnikom in sodelavcem. Bog blagoslovi še nadalje njih trud.

Z žalostjo pa moram omeniti, da društvu v zadnjem troletju ni bilo mogoče prirediti nobenega glasbenega tečaja. Morda se to posreči v prihodnji dobi, za kar se pojavlja že nekaj upanja.

Cecilijansko društvo obžaluje tudi, da ni moglo kaj več storiti za naše organizacije. Težave so na vseh straneh tolike, da jih ni bilo mogoče premagati. Zato pa tem večja zahvala tistim, ki kljub temu pridno izvršujejo svoj posel.

Cecilijanskemu društvu pa želimo, da bi še nadalje tako srečno dosegalo svoj namen kakor doslej, kar Bog pomagaj!

Po svojem nagovoru je predsednik sporočil dnevni red občnega zbora, ki je bil naslednji: 1. poročila tajnika, blagajnika, ravnatelja orglarske šole in uprave lista »Cerkvenega Glasbenika«, 2. slučajnosti in 3. volitve novega odbora.

Tajnik g. Jože Jamnik je poročal o društvu tole:

Tajnikovo poročilo

na XXIV. rednem občnem zboru Cecilijanskega društva 5. novembra 1940.

Od zadnjega občnega zbora se je društveni odbor osemkrat zbral k odbo-
rovim sejam. Glavni predmet sej je bila skrb za napredek orglarske šole, oziroma skrb za vzgojo sposobnih in vernih organistov. Odbor se je veliko prizadeval, da bi učencem na orglarski šoli priboril iste pravice kot jih uživajo učenci nižjih razredov na javnopravnih srednjih šolah. Tu pride v poštev tudi znižana voznina na železnici. Na prosvetno ministrstvo so bile že ponovno poslane prošnje z močnimi razlogi, ki naj bi dokazali upravičenost šole s pravico javnosti. Žal te prošnje doslej še niso imele uspeha.

Da bi bila učencem glasbene šole omogočena še solidnejša strokovna izobrazba, je odbor resno razpravljal o uvedbi še 4. letnika. V ta namen je bilo treba spremeniti tudi nekaj točk v pravilih orglarske šole. Učencem je bilo omogočeno, da so opravili dvakrat duhovne vaje. Stroške za njihovo oskrbo v Domu duhovnih vaj so plačale one župnije, ki imajo v šoli svoje učence, deloma pa je krilo stroške Cecilijansko društvo.

Odbor je budno zasledoval in ščitil tudi stanovske koristi in upravičene zahteve organistov. Več primerov je bilo, ko je odbor z obžalovanjem ugotovil, da so bila organistovska službena mesta v nekaterih bogatih župnijah oddana brez razpisa, kakršnega zahteva škofijski predpis. Odbor je večkrat opozoril zaradi nepravilnega postopanja škofijski ordinariat in ga prosil, naj prizadete župnije pokliče na razgovor zaradi nezakonitega oddajanja organistovske službe.

Na sejah je bil večkrat razgovor zlasti o tem, kako spraviti cerkveno zborovo in ljudsko petje v smislu papeških in škofovih določil v živahnejši

razmah. V tem pogledu pomeni zadnja škofijska sinoda s svojimi določili o cerkveni glasbi in ljudskem petju pri službi božji izredno važen mejnik v zgodovini naše škofije. Prevzvišeni so namreč s to sinodo krepko naglasili potrebnost ljudskega sodelovanja pri liturgičnih opravilih, kar naj se doseže prav z ljudskim petjem. Škofijska sinoda daje točna navodila tako za zborovo petje pri navadnih in slovesnih mašah, kot za ljudsko petje. Posebno važen je člen 484, ki natančno predpisuje izbiro pesmi in njih razvrstitev pri posameznih delih sv. maše. Od darovanja do zauživanja se naj pojejo daritvene pesmi. Praksa, da se poje morda v začetku maše mašna pesem, ali pa še ta ne, potem pa, razen evharistične po povzdigovanju, večinoma Marijine pesmi, mora — tako pravi omenjeni člen sinode — prenehati, ker se ne sklada z daritvijo sv. maše. Nova in zelo pomembna za sodelovanje vernikov pri službi božji je določba v členu 490, ki ukazuje ljudsko petje med drugim zlasti za: popoldansko službo božjo, za ljudske pobožnosti, kot so n. pr. šmarnice, sv. križev pot itd.; dalje za hvalnico: Hvala večnemu Bogu. Redno naj poje vsa cerkev blagoslovno pesem. Ob nedeljah, ko navadno poje zbor, je rečeno, naj ljudstvo zapoje poleg blagoslovne vsaj še eno pesem in to vsako nedeljo. Vsaj enkrat na mesec pa je treba postaviti na program pri vseh dopoldanskih farnih službah božjih same ljudske pesmi, tako da bodo verniki peli skozi vso mašo!

Odbor je pazljivo spremljal vsa poročila, ki so jih pošiljali na škofijo dekanjski nadzorniki o petju, ki so ga nadzirali po posameznih župnijah. Nekaj nadzornikov je bilo na novo postavljenih. V zvezi s tem bodi omenjeno, da je bilo v teh zadnjih treh letih v škofiji postavljenih več novih orgel iz delavnice orglarskega mojstra g. F. Jenka iz Št. Vida nad Ljubljano, med temi največje in najboljše za Cerklje pri Kranju.

O različnih koncertih in cerkvenih skladbah naših slovenskih skladateljev ste lahko čitali v »Cerkvenem Glasbeniku«, zato o teh, dasi prav zanimivih rečeh ne bom poročal. Pač pa naj nekaj opomb podam še iz društvene kronike. Proti koncu leta 1938 sta nekako ob istem času izstopila iz odbora Cecilijanskega društva dva odbornika, oba sta namreč morala oditi iz Ljubljane. G. Josip Janežič, društveni tajnik, je bil premeščen v Beograd kot inšpektor v finančnem ministrstvu; po njegovem odhodu sem prevzel tajniško funkcijo jaz. Namesto dr. Gržinčiča, ki je odšel v Zagreb in deluje zdaj tam kot šolski vodja v nadškofijskem konviktu, je bil povabljen v odbor profesor državnega učiteljskega g. Adolf Gröbming, ki poučuje že več let tudi na orglarski šoli in je sotrudnik »Cerkvenega Glasbenika«. Konec letošnjega aprila pa je bil g. prof. Gröbming imenovan za upravnega ravnatelja na državni Glasbeni akademiji v Ljubljani. Zaradi prevelike zaposlenosti je moral na orglarski šoli pustiti pouk. Društveni odbor se mu je za 15 letno delo na šoli iskreno zahvalil, obenem pa mu je čestital k napredovanju.

Leta 1939 je bila izdana ministrska uredba z zakonsko močjo o umetniških šolah. V zvezi s to uredbo je bila v Ljubljani ustanovljena državna glasbena visoka šola ali akademija, obenem z njo pa je bila v isti namen ustanovljena tudi srednja glasbena šola. Na novo ustanovljeno Glasbeno akademijo je bil v letošnjem letu med drugimi imenovan tudi ravnatelj naše orglarske šole msgr. Premrl. K visokemu napredovanju mu gotovo vsi udeleženci današnjega občnega zbora prav srčno čestitamo! Zaradi obilnega dela je moral g. ravnatelj upravo Cerkvenega Glasbenika, ki jo je doslej 30 let z občudovanja vredno vestnostjo sam izvrševal, odložiti. Ekspedicijo lista in druge upravne posle bo odslej vršila misijonska pisarna, ki ima svoje poslovne prostore v II. nadstropju stolnega župnišča.

H koncu svojega poročila omenim še obiske bele žene, ki je med drugimi svojimi žrtvami v teh treh letih zopet pobrala tudi nekaj naših odličnih glasbenikov, skladateljev, pospeševalcev cerkvenega petja, pevcev in pevk, kakor

tudi pevovodij. V letu 1938 je umrl msgr. Mihael Arko, častni kanonik, dekan in župnik v Idriji, ki je bil neumoren pospeševatelj cerkvenega petja, škofijski kolavdator za orgle in član naše prve cerkvene glasbene komisije. — 29. junija istega leta je na Dunaju umrl priljubljeni slovenski skladatelj dr. Anton Schwab, ki je poleg svetnih skladb zložil tudi nekaj prav melodioznih cerkvenih pesmi. — 3. avgusta 1938 je umrl naš odlični glasbenik in skladatelj Emil Hochreiter, ki je bil najboljši prijatelj s pokojnim p. Sattnerjem. — 25. decembra 1938 je umrl zaslužni cecilijanec Blaž Grča, starosta slovenskih duhovnikov. — 10. februarja 1939 je po 17 letnem slavnem vladanju kot namestnik Kristusov na zemlji umrl papež Pij XI. Pokojni sv. oče je za časa svojega vladanja krepko posegel tudi na polje cerkvene glasbe. Leta 1928 je izdal apostolsko odredbo, kako je treba vedno bolj gojiti liturgijo, gregorijanski koral in sveto glasbo.

Vsem naštetim kakor vsem ostalim pokojnikom, ki so se žrtvovali za slavo božjo kot skladatelji, glasbeniki ali kot organisti in pevci — voščimo tisto neminljivo plačilo, ki ga uživa pri Bogu zaščitnica cerkvene glasbe — sv. Cecilija.

Blagajnik, profesor Glasbene akademije msgr. Premrl, je poročal o društvenem gospodarstvu:

Blagajniško poročilo

o orglarski šoli za leto 1937/38, 1938/39 in 1939/40.

1. V šolskem letu 1937/38 so bili dohodki sledeči:

a) prispevki župnih cerkva ljubljanske škofije	din 15.909.—
b) vpisnina in šolnina učencev	„ 16.485.—
c) podpore	„ 5.300.—
Skupaj	din 37.694.—

Stroški pa so bili sledeči:

a) za stanarino, luč, motor, drva, postrežbo, popravila inštrumentov itd.	din 13.257.50
b) nagrade učiteljem	„ 23.110.—
c) muzikalije, knjige, listi	„ 1.022.50
Skupaj	din 37.390.—

Prebitek je znašal 304 din.

2. V šolskem letu 1938/39 so bili dohodki sledeči:

a) prispevki cerkva	din 22.971.—
b) šolnina učencev	„ 16.580.—
c) podpore	„ 750.—
Skupaj	din 40.301.—

Stroški so znašali:

a) za razne šolske potrebščine	din 11.811.75
b) plače učiteljstva	„ 23.100.—
c) muzikalije, knjige, listi	„ 622.—
Skupaj	din 35.533.75

Prebitka je bilo v tem letu din 4767.25.

3. V šolskem letu 1939/40 so bili dohodki:

a) od cerkva	din 18.967.—
b) od učencev	„ 11.530.—
c) podpore	„ 1.000.—
Skupaj	din 31.497.—

Stroški:

a) razni	din 10.167.50
b) učiteljstvu	„ 20.020.—
c) muzikalije, knjige, listi	„ 762.—
d) društvu organistov	„ 3.000.—

Skupaj . . . . . din 33.949.50

Primanjkljaj din 2452.50 smo krili iz prebitka v letu 1938/39.

Celotni prebitek treh zadnjih šolskih let je znašal nekaj nad 4000 din. To smo hranili za nakup klavirja, ki smo ga v tem šolskem letu kupili.

Podpore, ki sem jih prej omenjal, so nam dali: Kr. banska uprava, mesto, Ljudska posojilnica in Brezalkoholna gostilna. Porabili smo jih deloma za šolo, deloma za »Cerkveni Glasbenik«. Vsem tem dobrotnikom našega društva izrekamo najtoplejšo zahvalo. Predvsem pa še župnim cerkvam naše škofije, ki s prispevki, zaukazanimi od škofijstva, podpirajo našo šolo.

Nato je kot ravnatelj orglarske šole povedal te-le šolske zadeve:

Šolsko poročilo.

Vsa zadnja tri leta se je pouk v orglarski šoli v redu vršil. V letu 1937/38 je bilo v šoli 29 učencev: 15 prvoletnikov, 2 drugoletnika, 12 tretjeletnikov. Šolo jih je dovršilo deset (devet iz III. in eden iz II. letnika). Trije tretjeletniki so morali med letom oditi k vojakom; zato niso mogli delati usposobljenostnega izpita in se tudi pozneje niso zanj prijavi. Vendar je eden od teh že organist, od absolventov pa jih je v službi — kakor znano — pet, štirje študirajo naprej na Srednji glasbeni šoli. Poučevalo je v tem letu devet učiteljev. Med tem šolskim letom so učenci napravili v Domu duhovnih vaj duhovne vaje. Vodstvo jih je pohvalilo. Konec šolskega leta se je v šoli vršil prosvetni tečaj. Predavali so gg. Gabrovšek, dr. Kuhar in Zor. Pod vodstvom g. stolnega dekana dr. Kimovca so učenci napravili nato izlet na Trsat in v Cirkvenico. Poleg rednih učnih predmetov se je pet učencev učilo v »Slogi« pihala in trobila. V ljubljanskem radiu so učenci pod vodstvom dr. Kimovca štirikrat nastopili v moškem zboru.

V letu 1938/39 je bilo v šoli 30 učencev, med temi dva izredna. Med rednimi je bilo 11 prvoletnikov, 16 drugoletnikov in en tretjeletnik. Poleg običajnih predmetov, ki se na naši šoli poučujejo, se je to leto v II. polletju uvedlo in poučevalo tudi glasbeno oblikoslovje. Poučeval je ta predmet g. inšpektor drž. železnice Miha Rožane, ki je že v januarju imel izredno predavanje o glasbeni teoriji po lastni zamisli. V »Slogi« se je učilo igre na pihala in trobila šest učencev. V tem šolskem letu smo zaprosili prosvetno ministrstvo za pravico javnosti orglarski šoli in prošnjo dobro utemeljili, toda kljub ponovnim vprašanjem, kako je z zadevo, smo do sedaj ostali še neustlišani. Odbor Cecilijanskega društva je v svoji zadnji letošnji seji sklenil, da zaprosimo še enkrat. Morda bo to pot več uspeha. Tudi v šolskem letu 1938/39 so se naši učenci po Veliki noči udeležili duhovnih vaj. — Konec šolskega leta so se vršili redni izpiti iz posameznih predmetov. Usposobljenostni izpit je delalo pet učencev: en tretjeletnik in štirje drugoletniki. Napravili so ga štirje s prav dobrim uspehom, eden z dobrim. Od teh so štirje v organistovski službi, eden študira na Srednji glasbeni šoli. Od ostalih učencev so to leto končali trije z odliko, 17 s prav dobrim, dva z dobrim uspehom. Učiteljstvo je bilo isto kot prej. V tem letu smo vnovič pregledali in v nekaterih točkah izpopolnili pravila naše šole.

V šolskem letu 1939/40 nismo sprejemali novih učencev, ker je bilo še starejših dovolj. Vpisalo se je 11 drugoletnikov in 11 tretjeletnikov. En tretjeletnik je moral oditi že v oktobru k vojakom. Namesto sredi novembra obolelega g. dr. Kimovca je prevzel dve tedenski uri pouka harmonije g. Blaž Arnič, ki je

od takrat postal redni učitelj naše šole. V »Slogi« sta se to leto učila samo dva učenca klarinet. Na dvojnih šolskih orglah so se učenci mogli več in lažje vaditi, ker smo tudi orgle v kapeli zvezali z električnim pogonom. Klavir so se učenci vadili na dveh klavirjih v šolskih prostorih in na stanovanje izposojenem šolskem pianinu. Konec aprila je šola izgubila odličnega učitelja, strokovnjaka v pevski stroki, prof. Adolfa Gröbminga, ki je bil imenovan za upravnega ravnatelja naše Glasbene akademije. V naši šoli je poučeval 15 let fiziologijo in fonetiko, glasbeni diktat in vežbanje glasov, nekaj let tudi pevovodstvo. Te predmete je sedaj prevzel g. dr. Kimovec. G. ravnatelj Gröbmingu se Cecilijansko društvo za njegovo uspešno delovanje na naši šoli najlepše zahvaljuje in mu k njegovemu napredovanju čestita. — Pred koncem šolskega leta je bilo več učencev poklicanih k vojakom. Eden izmed teh je bil zaradi tega en mesec prej pripuščen k usposobljenostnemu izpitu. Redni izpiti so se vršili kakor navadno od srede junija dalje, usposobljenostni pa v pričo predsednika Cecilijanskega društva, šolskega ravnatelja in izpraševalne komisije. Izpit je napravilo osem učencev: šest tretjeletnikov in dva drugoletnika. En drugoletnik, ki je ta izpit delal predčasno, bo moral naknadno čez eno leto dopolniti še izpit iz harmonije in kontrapunkta. Tudi to leto so učenci pod vodstvom stolnega dekana dr. Kimovca večkrat nastopili v radiu, v stolnici pa so pogosto peli pri poldvanajsti maši. Letni izlet so napravili na Brezje in v Bohinj, nazaj grede pa še v Cerklje pri Kranju.

Po novem šolskem načrtu oz. po novih pravilih traja šolska učna doba štiri leta. Vendar pa se bo to dogajalo le v posameznih primerih. Učenci z večjo, zlasti klavirsko predizobrazbo, bodo mogli tudi odslej — če Bog da — dovršiti šolo v treh, nekateri celo v dveh letih. — Letos smo sprejeli 16 novih učencev. Vseh skupaj jih je v šoli 26. Bog nam daj mirne čase, da bi se pouk na šoli mogel v redu in nemoteno vršiti in bi šola mogla dosegati čim večje uspehe in dajati našim cerkvam dobrih, zmožnih organistov in pevovodij!

Poročilo za list »Cerkveni Glasbenik« je tudi podal msgr. Premrl, ki je obenem tudi urednik lista.

Poročilo o »Cerkvenem Glasbeniku«.

Naš list izhaja do sedaj redno hvala Bogu že 63. leto, in sicer od l. 1927 — od svoje petdesetletnice — dalje v obsegu 32 strani kot dvomesečnik in trikrat po 8 strani ter trikrat po 4 strani glasbene priloge. Bil je čas, ko smo ga tiskali po 1000 izvodov, zadnja leta po 900, letos pa smo prišli samo na 800. Splošna kriza se pozna tudi tukaj. — Pa moramo biti zadovoljni, da je še vsaj tako in ne slabše.

Kot urednik lista vam moram z veseljem poročati, da je list glede člankov zadnje čase vedno dobro preskrbljen in morajo posamezni spisi večkrat nekaj časa čakati, da pridejo na vrsto. Pristrčna hvala vsem sotrudnikom in to tem bolj, ker pišejo brezplačno. Naj vam za vaše delo Bog povrne!

Stroški so bili zadnja tri leta naslednji: Leta 1938 so znašali 37.767 din. To leto smo imeli poseben večji strošek s ponatisom 600 izvodov Cerkvenoglasbene zgodovine, ki sta jo napisala za Cerkv. Glasbenik pokojni dr. Mantuani in dr. Dolinar. Ta ponatis nas je stal 4700 din. Da bi mogli ta znesek lažje poravnati, smo poslali knjigo vsem ljubljanskim in lavantinskim župnim uradom za nizko ceno 20 din. Naše cerkve so jo večinoma plačale, štajerske precej manj. Glavno je, da smo mogli ponatis poravnati in smo v tem pogledu prosti skrbi. Posamezna številka lista je stala okrog 5000 din. Poravnali smo vse stroške, največ z naročnino, potem z darovi naših prijateljev in nekoliko z nekaj podporami. Med temi omenjam Jugoslovansko tiskarno, ki nam je pri zadnji številki odpisala 1000 din, od banske uprave smo pa prejeli za list 2000 din.

Leta 1939 so stroški za list znašali 34.069 din in smo jih točno poravnali.

Leta 1940 (letos) sem imel upravo v rokah pol leta. Plačal sem prve štiri številke in kar je bilo drugih stroškov v znesku 23.235 din. Peta številka je — kakor vem od sedanje uprave — plačana le deloma. Še precej naročnikov je na dolgu. Te bo treba še enkrat — t. j. tretjič — poterjati.

Uprava, ki bo odslej list upravljala, se bo morala — kakor vsaka — truditi, da bodo naročniki list redno plačevali. Zakaj le tako bo mogel list še dalje izhajati. Da bi še »Cerkveni Glasbenik« prenehal, kakor so že vsi naši ostali glasbeni listi, tega cerkveni glasbeniki ne smemo dopustiti. Zato pa nadaljujmo čvrsto in vztrajno naše delo za obstoj in napredek »Cerkvenega Glasbenika« in s tem za našo cerkveno glasbo.

Slučajnosti. G. knezoškof dr. Rožman je prosil za besedo in spregovoril nekaj bodrilnih besed organistom v vzpodbudo. Ugotovil je, da se je na svojih škofijskih vizitacijah sam temeljito prepričal, kako so absolventi ljubljanske orglarske šole prav dobri organisti. Iz tega sledi, da šola izborno dosega svoj namen. Zato izreka toplo zahvalo in priznanje tako ravnatelju msgr. Premrlu kot vsem profesorjem, ki poučujejo na orglarski šoli. Njegova iskrena želja je, da bi šola tudi v bodoče dosegala svoje uspehe, posebno sedaj, ko so vpeljani štirje letniki.

Drugo manj veselo dejstvo pa je gmotni položaj organistov po naših župnijah. Na letošnji sinodi se je o tem perečem vprašanju veliko razpravljalo. Težava je v tem, ker tako kmečki kot delavski ljudje ne priznavajo organistovskega dela kot tako opravilo, ki bi mu šla primerna dostojna plača. Na sinodi je bil izvoljen poseben odbor, ki bo na vsak način skušal to vprašanje na povoljen način rešiti. Kjer bodo ljudje voljni sprejeti konkurenčno obravnavo, tam bo to vprašanje organistove eksistence hitro rešeno. Drugje pa bo treba organistu nuditi še kako drugo zaposlitev. G. škof želi, da se po možnosti službi organista in cerkvenika združita.

Besede g. škofa so vsi navzoči sprejeli z velikim zadoščenjem v prepričanju, da bo to težko vprašanje res kaj kmalu rešeno v korist i župnijam i organistom.

Volitive novega odbora. Za novo triletje so bili v odbor predlagani naslednji gg.: dr. Anton Dolinar, dr. France Kimovec, prof. Adolf Gröbming, škof. ravnatelj Jože Jagodic, prof. Glasbene akademije msgr. Stanko Premrl, uradnik kr. banske uprave Ludvik Puš, prof. Matija Tome, organist pri Sv. Petru Ivan Zdešar, privatni uradnik g. Anton Lavrič, šentjakobski kaplan Anton Pogačnik in katehet mešč. šole Jože Jamnik.

Lista je bila soglasno sprejeta.

Pred zaključkom občnega zbora je ravnatelj msgr. Premrl udeležencem občnega zbora sporočil, da dosedanji predsednik msgr. Steska na lastno željo ni bil postavljen na listo, češ, da prepušča delo v Cecilijanskem društvu mlajšim močem. Msgr. Premrl je nato v prisrčnih besedah izrekel izredno marljivemu in skrbnemu msgr. Steski za njegovo dolgoletno delovanje v društvu prisrčno zahvalo. Dobri Bog naj mu bo plačnik!

Ker je bil s tem dnevni red izčrpan, je predsednik zaključil občni zbor nekaj minut po dvanajstih.

Takoj po zaključenem občnem zboru se je vršila kratka seja, kjer se je konstituiral odbor, ki je naslednji:

predsednik: Jože Jagodic, škofijski kancler.

podpredsednik: dr. France Kimovec, stolni dekan;

tajnik: Jože Jamnik, katehet pri Sv. Jakobu;

blagajnik, ravnatelj šole in urednik »C. Gl.«: msgr. Stanko Premrl, profesor Glasbene akademije v Ljubljani;

in še ostali odborniki.

Pregled slovenske cerkvene glasbe.

VI.

Riharjev glasbeni stavek.

Na veliko vprašanj bomo lažje odgovorili, če imamo jasno sliko o Riharjevem glasbenem stavku, kar nam bo pa mogoče, če ugotovimo vse značilnosti onih činiteljev, ki tvorijo stavek: to so v prvi vrsti ritem, melodija, harmonija in končno oblikovanje.

Pogled od zunaj na znotraj kaže, da stoji vse oblikovanje Riharjevih skladb v znamenju dvodobnosti: po dva in dva takta se podrejata štiriktaktni skupini, kateri se pridruži docela enako oblikovana druga štirikratna skupina, ki tvori skupaj osemtaktno periodo. V tej dvodelnosti, ki se nujno in kot nekaj samoposebi razumljivega razširi do osmerotaktnosti, leže temeljne osnove vsega Riharjevega glasbenega oblikovanja. Mnogo je pesmi, ki ostanejo kar pri tej obliki, n. pr. pri sv. obhajilu: Duša moja.

Razširjenje te najenostavnejše oblike prikazuje pesem Sveta želja — $4 + 2 : 4 + 2$; izpad dveh taktov v prvem delu vzbuja neugodno notranje estetsko občutje, dočim drugi del tega videza nima. Povod za tovrstno oblikovanje je pač v besedilu.

Druga pesem Pri svetem obhajilu — D-dur: $\frac{6}{8}$ takt — kaže tole razvrstitev: $4 + 1 : 4 + 2$; vzroke podaljšanju je iskati zopet v težnji po prepričevalnejšem zaključku. Pesem Kristjanov dom izgleda takole: $4 + 4 + 4$.

V glasbenem oblikoslovju nazivljemo to: enodelno pesemsko obliko.

Prav veliko pesmi prikazuje razširitev k dvodelni pesemski obliki: $8 + 8$ taktov; podrobna razčlenitev posameznih skladb pokaže največ teh primerov, bodisi kar naravnost v številčno točni vrsti $8 + 8$ ali pa z delnimi podaljški, ki so pa vsi take narave, da je njihova podreditev celoti prav lahko razvidna; drugi del se podaljša za en takt (n. pr. sv. Alojzij) $8 + 9$; želja po prepričevalnejšem in udarnejšem zaključku vodi skladatelja do tega, da v avtentični kadenci V—I-akord na dominantni (V) ponavlja, zaradi česar drugi del za en takt naraste, ki bi pa seveda brez škode lahko izpadel.

Podaljšanje dvodelne pesemske oblike vidimo tudi v pesmi »Sedem žalosti Marije Device«, in sicer za štiri takte: torej $8 + 8 + 4$; v teh priključenih štirih taktih se ponovi besedilo in tudi štirje takti od drugega dela; cilj je zopet isti: prepričevalnejši zaključek.

Odmaknitev od osmerotaktnega oblikovanja povzroči največkrat besedilo, ki ga ni mogoče tej taktni meri podrediti; n. pr. Mariji, prečisti Devici: — Žari se.

Vse posamezne okrajšave ali podaljšave osemtaktne periode je mogoče v vseh posameznih skladbah utemeljiti bodisi iz arhitektonskih ali besedilnih ozirov.

Prav isto razčlenbo prikazujejo širše razpredene pesmi (n. pr. Sv. večer in Zveličar nam je rojen).

Predigra $4 + 1, 4 : 4 : 3$, vmesno petje na orgelskem tonu — $4 : 4$, vmesna igra — $4; 4 : 4; 3$ — (vmesno petje).

Nekatere pesmi uvaja Rihar s predigro (zlasti božične) in jih deloma tudi opremlja s kratkimi medigrami; bolj pogostna pa je priključitev zaigre: v vseh primerih te bodisi predigre, medigre ali zaigre ne nudijo nobenih zanimivosti; večinoma poudarjajo le izmenoma toniko in dominantno ali pa raztegnejo kadenco, n. pr. V—I—V—I—II—V—I: zgornji glas prebira medtem tone deloma harmonične, deloma melodične figuracije.

Oblikovanje določujejo in razmejujejo modulacije; one so sredstvo za izvedbo stopnjevanj v glasbenem stavku. Riharjeve skladbe prikazujejo kar ustaljen obrazec: začetek v toniki, v četrtem oz. osmem taktu pristanek v dominantni, konec zopet v toniki. To je najpreprostejši obris modulacijskega razvoja kot ga najdemo pri Riharju (n. pr. pri sv. obhajilu: Duša moja). Skladbo obvlada le en tonov način, resnične modulacije sploh ni. Večje je število skladb, kjer prvi del modulira v dominantni tonov način (prehod je torej podčrtan s kadenco), začetek in konec pa isto tako ostaneta v toniki (n. pr. Slava Mariji, naši materi I.). Korak dalje gredo skladbe, kjer je razpored naslednji: začetek v toniki, modulacija v dominantno konec prvega dela, drugi del konča zopet v toniki; nekaj taktov pred tem konec drugega dela se pa pojavi izmik v spodnjo dominantno, nakar sledi tem prepričevalnejši konec. Dotaknitev spodnje dominante pa ne pomeni samo nastop akorda četrte stopnje, temveč tudi njegovo utemeljitev s tem, da čujemo tudi dominantni četvero-zvok lestvične spodnje dominante — torej: Tonika — Dominanta — Sp. dominantna + Tonika. V enega teh okvirjev moremo spraviti vse Riharjeve skladbe po njegovi modulatorični zamisli. Modulacije povzročajo stopnjevanje glasbenega stavka, torej naraščanje in zopet padanje: to ponazorujemo z loki, ki se več ali manj bočijo, kakršna je pač napetost. Loki te napetosti so večji ali manjši, kar je za stilno razpoznavanje posameznih glasbenih dob izredno važno.

Redko, morda edino izjemo — kjer začne z dominantno — nudi pesem: Sv. Alojzij; ker kaže pesem tudi svojevrstne poteze zlasti v melodičnem oziru, bi mogli sklepati, da je Rihar oziroma Potočnik privzel ta napev iz starejše cerkvene pesmi, ki je temeljila v cerkvenih tonovih načinih.

Skladb, ki so pisane v molu, je prav malo; moduliranje se vrši v dominantno in vzporedni durovski način, ki pa ne naredi vtisa tolikšne zaokroženosti in skupne zavezanosti, n. pr. Molitev II.

S tem smo se že dotaknili vprašanja harmonije. Predvsem moramo poudariti, da znači štiriglasni glasbeni stavek — torej harmonični večglasni stavek — v primeri z do tedaj običajnim eno- ali dvoglasjem v razvoju velik korak naprej.

V ostro periodiziranem glasbenem stavku — kot ga vidimo pri Riharju — je glavno razvojno torišče harmonije osredotočeno na kadence: torej na četrty in osmy takt v periodični razvrstitvi. V splošnem moremo reči, da prevladujeta v njegovih skladbah akorda tonike in dominante; nekatere krajše pesmi se hranijo harmonično zgolj od menjavanja toničnega in dominantnega tri- oziroma četvero-zvoka in njunih obrnitev. Zaključki posameznih skladb prikazujejo kar stalno šolsko obliko kadenca: I—IV—V (s $\frac{1}{4}$ zadržkom) — I.

Podaljšanje glasbenega stavka posredujejo prav mnogokrat varalni akordni razvezi, ki tudi navadno zaustavijo celotni razvoj; pri takih prilikah nastanejo večkrat naravnost zanimivi alterirani akordi, zvečani in drugi, n. pr. terc-kvartakord as — c — dis — fis (n. pr. Ljubezen do Marije II). Izredno prevladovanje dominantnega četvero-zvoka smo že omenili; isto tako uvaja zlasti ob kadencah konec štiritaktne ali osmerotaktne periode velikokrat dominantni četvero-zvok v enharmonični zamenjavi, n. pr. Sv. Alojzij: ges — b — des — e. Zmanjšani četvero-zvok najdemo tudi tu in tam, največkrat v podarek besedila. V pesmi — Molitev I — Iz globine solz doline — obvlada n. pr. ravno ta akord ves prvi osemtakti del.

Prav zanimive so slučajne harmonske tvorbe, ki jih tvorijo trenutni postopi glasov: te gredo preko njegovega časa in pričajo o njegovem znatnem zavestnem harmonskem občutju.

Melodije Riharjevih pesmi so v najtesnejši zvezi s harmonijami; one so tako rekoč pomerjene na harmonsko spremljavo, brez katere na svoji jakosti, gibčnosti in smiselnosti mnogo izgube. Njegov slog je slog kar moč

čiste homofonije: melodija v sopranu ali tenorju je vodilna in samostojna: ostali trije glasovi tvorijo spremstvo vodilnemu glasu in si zato nalikujejo v svojih postopih: torej o kakršni koli samostojnosti ostalih treh — zlasti pa srednjih dveh glasov — sploh ni govora, če izvzamemo opisovanje posameznih tonov potem višje in nižje sekunde, kar se zlasti dogaja pri poudarkih pomembnejših zlogov besedila in pa pri taktih — četrtem, osmem — kot zaključkih posameznih časovnih dob.

Če gledamo črte posameznih melodij, opazimo, da je vsak ton melodije akordni ton, da torej prevladuje le akordna figuracija, prav malo pa prihaja v poštev melodična figuracija, ki jo hranijo v prvi vrsti prehajalni toni. Obseg posameznih glasov v homofonem stavku je razviden že iz dejstva homofonije kot take: vodilni glas v sopranu je pač najgibčnejši, njegov obseg gre do oktave in še čez; najnižji glas gre po obsegu še dalje; preskakuje na akordične tone sledečih si harmonij in izgleda včasih kot bi se premikal po visokih lesenih nogah; srednja glasova sta najbolj nesamostojna, kar prihaja do izraza v dolgočasju ponavljanja enega ter istega tona. Značilnost Riharjevega stavka so tudi krajši in daljši postopi dveh glasov v vzporednih tercah (n. pr. *Tantum ergo* I., II.). Melodični postopi vodilnega glasu kažejo na številne vplive iz področja tedanje instrumentalne glasbe.

Vsa tehnika Riharjevega stavka jasno kaže dalje, da mu je bilo polifonsko večglasje docela tuje, popolnoma nepoznan svet, kar zlasti značaj njegovih melodičnih črt najtočneje dokazuje: kot da sploh ni bilo pred njim dobe vokalne polifonije 16. stol. Ni mogoče govoriti o motivičnem kot tudi ne tematičnem razporejanju melodičnega tkiva; tudi ni sledu o melodični sekvenci, ki tvori ravno v polifonem večglasju glavno pogonsko sredstvo. Naravna posledica enakega premikanja melodičnih črt je tudi enako umerjeni ritmični razvoj, ki je isto tako podrejen vodilnemu glasu. Časovne mere (tempo) — bodisi dvo-, bodisi tridobne, so si med seboj skoraj v ravnotežju. Isto tako spričuje njegovo glasbeno delo, da so bili tedaj cerkveni toni že odrinjeni, da koral ni imel vpliva na cerkvenoglasbeno snovanje: vladalo je pač tisti čas sploh veliko nepoznanje koralnega sploh.

Riharjeve melodije predstavljajo celokupen material naše tedanje cerkvene glasbe. Hudournik, ki ga nasilno umetno zadržuješ, udari potem, ko si je utrl pot preko naravnih ovir, tem siloviteje, tako da pokrajino poplavi: s tako silo je udarila tudi Riharjeva pesem med naše cerkvene pevce, potem ko so padle in se polagoma umaknile vse umetne ovire, ki so dušile porast praktičnega verskega udejstvovanja in vsega, kar je bilo s tem v zvezi. Rihar je cerkveno pesem postavil v službo pospeševanja vsega, kar je moglo verskemu udejstvovanju dati večjo pobudo. Sam iz tiste narodne plasti — kmetskega porekla —, ki je bila v vse narodne svojine čimbolj uraščena, se je naslonil na može: Potočnika, Travna — Luka Dolinarja, ki so bili istotako z narodno bitjo do svojih najglobljih vlakenc tesno povezani, in je znal potem tudi sam zapeti tako, da je ljudstvo v njegovih pesmih začulo samo sebe in se zato njegove pesmi oklenilo s tako, nikdar zmanjšano močjo, da mora zgodovinski izsledovalec iskati le vzroke temu dejstvu. Ta ugotovitev je bila že ponovno izrečena in je večinoma pri tem tudi ostalo: nekateri navajajo neke splošne vzroke z nekaj stavki, nekateri se pa v to sploh ne spuščajo. Nekaj izjav navajamo. Rakuša piše takole: »V slehernem napevu je izraženo času in priliki primerno čustvo, in ker se je skladatelj, skladajoč pesmi, oziral tudi na značaj narodov, zato so tudi zelo vplivale nanj; budile so v ljudstvu ista čustva, kakršna je imel skladatelj sam pri skladanju. Te skladbe so priproste, lahko umevne in ravno zato primerne za ljudstvo.« Kimovec pravi v *Cerkv. GL* (I. XXXI., št. 3): »Čutil sem čedalje bolj, da ima Rihar nekaj tako samosvojega, da je tako samorasla individualnost v naši glasbi,

da se na prvi hip loči od drugih skladateljev; čutil, da duh njegovih skladb prav posebno ugaja čustvovanju slovenskega naroda!« V istem letniku št. 4 izvajale Premrl: »Riharjeve cerkvene pesmi so se našemu ljudstvu tako priljubile in mu tako živo prirasle k srcu, kakor ne kmalu katerega drugega slovenskega cerkvenega skladatelja. Vsepovsod so jih peli v Riharjevem času. Veljale so za najlepše in najboljše. Je pa tudi zares na eni strani se oziral Rihar precej na značaj našega narodnega petja in po drugi strani ubiral melodije v zelo prikupljivem tonu, odvisnem kolikor toliko od do tedaj še močno gospodujočega lahкотnega laškega sloga.« V »Sloveniji« stoji o priliki koncerta APZ — 3. IV. 1939 — zapisano: »Rihar je prvi uvedel v cerkev ljudsko cerkveno petje do malega sam s svojimi skladbami, ki so se ob takratni suši in revščini cerkvenega petja mahoma razširile po slovenskih krajih. Ljudstvo jih je hipoma osvojilo, pelo jih ni samo po cerkvah, ampak tudi doma in pri delu. Njegove pesmi so ljudski vernosti najbližje, hkrati pa pristne ljudskemu vzdušju in značaju preproste ljudske pesmi. Po kvaliteti so toliko vredne in cerkveno primerne, da jih do danes ni nihče dosegel, kaj šele presegel. Riharjeve preproste narodne melodije ustrezajo predvsem pobožnosti našega ljudstva.«

Do nasprotnih izsledkov prihaja L. M. Škerjanc. V okviru »Ljudske univerze« v Mariboru je imel predavanje: »Samostojnost, značaj in pomen slovenske glasbe. Po poročilu »Večernika« je označil slovensko cerkveno glasbo takole: Slovenska cerkvena glasba ne očituje nikake originalnosti, kajti manjkajo ji možnosti samostojnega razvoja, ker je navezana na predpisano obredno glasbo, ki se ji mora prilagajevati, kakor tudi ljudstvo samo.¹ Trditev je sicer splošna in zadeva gotovo tudi Riharja, utemeljitelja naše cerkvene glasbe in zlasti še, ker velja za nas danes kot izraziti slovenski skladatelj cerkvene glasbe preteklega stoletja. V kritiki koncerta Riharjevih skladb »Ciril-Metodovega zbora« izvaja V. M.: »Na splošno velja za nas danes Gr. Rihar kot najboljši slovenski skladatelj cerkvene glasbe preteklega stoletja; in vendar postaja to splošno mnenje vedno bolj sporno. V to mnenje je posegel značilno tudi spored skladb omenjenega koncerta, ki je dal prav jasno sklepati, da vsa ta Riharjeva umetnost vendar ni tako slovenska, kot se je zdelo. Kajti prav jasno je bilo mogoče ob marsikateri izmed podanih skladb spoznati, kako močni so bili za Riharja tuji, zlasti nemški klasistični vplivi. In to predvsem v umetnejših tvorbah, kjer je bilo že kar težko najti pristno domačnost, ki jo je izpodrinila klasična kompozitorna maniriranost, kar je kaj razumljivo, če si predstavljamo Riharja kot v glavnem samouka, ki je v svojih umetnejših skladbah stremel za dovršenimi vzori, ker si lastnega, izrazito osebnega stila ni ustvaril. Pač pa je obdržal Rihar slovenski značaj v pesmih, ki so preprosto zamišljene, kjer je skladatelj zapel ne oziraje se na levo in desno, kot mu je narekovalo srce. V takih preprostih cerkvenih pesmih pa res zadehti domača gruda — čeprav je tu zopet na mestu previdnost, v koliko je to, kar je ljudsko, že tudi res slovensko-narodno.«

Samo od sebe se torej vsiljuje vprašanje, kaj naj bi bila slovenska značilnost v Riharjevih skladbah!²

¹ Po mojem mnenju Škerjančeva trditev ne drži. Saj je vsaka cerkvena glasba — pri katerem koli narodu — navezana na cerkvene obrede, a kljub temu različna. Že hrvatska cerkvena glasba se loči od slovenske, še bolj n. pr. srbska, češka, poljska, ruska; enako nemška, italijanska, francoska itd. Da slovenska cerkvena glasba ne očituje nikake originalnosti, je deloma ovrženo že v prejšnji pojasnitvi. Pa ima tudi naša cerkvena glasba res svoje posebnosti in jih imajo celo posamezni skladatelji. Kaj je v naši glasbi, tudi cerkveni, izrazito slovensko, je težko povedati, čutimo pa to vsi več ali manj. Se bolj opazijo to tuji. Ko sem poslal pred leti svojo »Solčno pesem sv. Frančiška« svojemu bivšemu sošolcu na Dunaju, Nemcu Adolfu Höniku, mi je pisal, da se mu je pri pregledovanju partiture zdelo marsikaj tuje, kar pač temelji v bistveni razliki obojnih narodov (Nemcev in Slovencev) in mora tudi tako biti. Op. ur.

² Da ima Rihar mnogo Slovincem lastne miline v svojih skladbah, je znano in neovrgljivo dejstvo. Rihar sam se je trudil zlagati v slovenskem duhu, kar

Dr. Alojzij Merhar:

Na koru.

K umevanju cerkvene glasbe.

I.

Povsod na svojih službenih mestih sem na srečo vselej dobil vnete in veščje organiste, ponekod tudi naravnost odlične glasbenike. Tako je prišlo, da sem se vedno bolj in bolj zanimal za cerkveno glasbo, četudi sem našel, da nikjer ni toliko disharmonij kakor v kraljestvu harmonije. Vendar me to ne zadržuje, da ne bi nekaj napisal, kar sem o cerkveni glasbi dognal iz lastnega izkustva in študija. Res da nisem nikjer gojil glasbe kot take, vem pa, da vprašanje cerkvene glasbe ni v prvi vrsti umetnostno vprašanje, kakor tudi Cerkev ni zgolj umetnostna ustanova. Glasbeni umetniki kot umetniki torej ne morejo v cerkveni glasbi imeti prvo in odločilno besedo. Določbo in obliko mora umetnost, če je cerkvena umetnost, sprejeti le od Cerkve. Pri tem pa takoj poudarjamo, da si želimo, naj stoji cerkvena glasba tudi na taki višini, da je priznana v hramu umetnosti.

Prvo vprašanje cerkvene glasbe se torej glasi: Kaj proglašja Cerkev kot resnično cerkveno glasbo? Kaj označuje pojem »cerkvene glasbe«? To vedeti je dolžnost ne le vsakega organista, temveč tudi vsakega duhovnika. Prijateljsko razpoloženje do cerkvene glasbe je dober del liturgičnega, pastirskega in prosvetnega dela.

Kaj je cerkvena glasba?

Zdi se, kakor da bi bil odgovor zelo enostaven. Cerkvena glasba bo pač tista glasba, ki se proizvaja v cerkvi. »Tako enostavna pa tudi hebrejščina ni!« je opozoril profesor hebrejščine bogoslovca, ki je maloveden kar knjigo obrnil narobe, namesto da bi le vrsto bral narobe, to se pravi od nasprotnega kraja. Jasno je, da se tudi pojem Cerkvene glasbe ne more zadovoljiti s tako preprosto definicijo. Kaj vse se v cerkvi proizvaja, celo med sv. mašo, pa za to še nima vrednosti in hvale cerkvene glasbe. Ni dolgo tega, odkar smo poslušali tako mašno skladbo. Ko bi nam napovedovalec v radiu že vnaprej ne povedal, da smo v cerkvi pri sv. maši, bi mislili, da poslušamo kakšno arijo iz opere.

Morebiti bi kdo pravkar prehitro podano definicijo nekoliko popravil in dodal: ne mislimo ravno na operne, temveč na sicer plemenite in resne reči. Tudi tak popravek nas še ne zadovoljuje. Koliko resnega in plemenitega je tudi v profani glasbi. Kakšno visoko resnobo razodeva Arničeva simfonija »Pesem planin«. Pa je vendar kratko in malo ne boste prevzeli kar v cerkev.

Cerkvena glasba — beremo včasih drugod — je to, kar človeka izpodbuja, dviguje, posvečuje in mu vzbuja verska čustva. Tudi to še ni glavno. S kakšnim lepim užitkom in s kako resnim čustvom vas je v operi navdal Beethovnov »Fidelio« ali Wagnerjev »Lohengrin«. Morebiti se še spominjate na Elzin spev: »Sama v otožnih dnevih k Bogu ihtela sem...« Vendar bi tega speva ne hoteli slišati v cerkvi pri sv. maši, čeprav nas je globoko ganil v gledališču. Kajkrat

je povedal z besedami: »Nemci takole naredijo harmonijo, mi Slovenci pa takole ljubimo.« Tako se je izrazil nasproti P. Angeliku Hribarju, ko ga je učil harmonijo. (To je Hribar povedal Aljažu, Aljaž pa meni.) Precej izrazit slovenski značaj se javlja tudi pri raznih drugih naših slovenskih skladateljih, kar je nepristranska kritika pri njihovih delih ponovno ugotovila in podčrtala. Čudno bi tudi bilo, ako bi slovenski skladatelj, ki se trudi zlagati v slovenskem duhu, tega ne zadel. Nemški skladatelj Herman Zilcher je rekel na vprašanje, ali je njegova glasba nemška: »Kako naj bo glasba nemškega glasbenika, nemških staršev, v Nemčiji vzgojenega, v glavnem z nemško glasbo zraslega, drugačna kot nemška?« Isto moremo in moramo reči slovenski skladatelji (po večini) z ozirom na slovensko glasbo in njen slovenski značaj. Op. ur.

nam je že slovesno razvnela dušo Beethovnova »Deveta«. Vzvišena skladba, toda ne cerkvena glasba! Le žal, da marsikatero »cerkveno glasbo« visoko presegla, kakor Triglav Šmarno goro.

»Cerkvena glasba bodi sicer »izpodbudna« kakor pravijo, pa kaj pomaga, ko je pojem vzpodbudnosti tako raztegljiv. Kar prvega dviguje, drugega pohušuje; nežne duše bi se skorajda razlile, krepkeje narave se zledeně ob enem in istem spevu. Ljudje smo si po naravi in navadi, po vzgoji in izobrazbi zelo različni.

Tretji bi mogoče poudaril, da spada k cerkveni glasbi tudi cerkveno besedilo. Gotovo! Zakonik ljubljanske škofije, izdan in razglašen na lanski škofijski sinodi, govori tudi o petju in glasbi pri službi božji. Med drugim določa: »Čisto svetne pesmi z besedili brez verske misli se ne smejo peti.« Niti pri cerkvenem pogrebu ne; še manj pri sv. maši. Zatorej pravi čl. 496: »Pri besedilu, ki za petje pri maši ni primerno, se bo pri odobritvi to posebej omenilo.« Za cerkev torej ni primerno vsaktero besedilo pa bodisi še tako pobožno ali vzpodbudno. Vendar primerno cerkveno besedilo zahteva tudi primerno cerkveno glasbo. Tu pa se vname prerekanje iznova.

Kaj je torej pristna cerkvena glasba?

Morda bo stvar jasnejša, če zastavimo drugo vprašanje: Kakšno stališče ima glasba v Cerkvi in v cerkvi? Čemu se glasba proizvaja v cerkvi? Ali cerkvenim obiskovalcem na ljubo? Ali v izpolnitev posameznim presledkom pri službi božji? Ali utegnejo biti še globlji razlogi?

Zgodovina nam pove, da so že najdavnejša ljudstva pritegnila glasbo k službi božji. Izraelsko ljudstvo je to storilo pod kraljem Davidom celo po božjem naročilu in navodilu.

Glasba pri službi božji, moremo reči, ustreza naravni zahtevi človeške duše. Kako bi moglo krščanstvo ostati brez glasbe? Ker pa je služba božja krščanske cerkve čistejša, popolnejša in vzvišenejša od slehernega bogoslužja, mora biti z istim duhom napolnjena tudi njena glasba. Med vsemi instrumenti pa je Cerkev že izza apostolskih časov smatrala človeški glas kot najprimernejši, da oznanjuje božjo hvalo.

Človeški jezik ni zmožen, da bi tolmačil in izrazil sleherni čustvo ganjenega srca, zato mu k temu naravno pomaga pevski glas. Vera vzbuja človeku najvišja in najmočnejša čustva, ki morejo najti primeren odmev v petju. Vzvišena liturgija krščanske cerkve naravno hoče odmevati v primerni besedi in glasbi. Podlaga liturgičnemu petju pa je liturgična beseda. Petje je le slovesna oblika liturgične besede »Dvakrat moli, kdor lepo poje«. (Sv. Avgustin.)

Celotna liturgija sv. Cerkve je glasba. Odprite Missale, Rituale, Graduale, Vesperale, vse, kar duhovnik moli, torej liturgično besedilo, je predstavljeno v glasbo in proizvedeno po glasbi. Cerkvena glasba je torej še manj kakor katera druga umetnost sama sebi namen, temveč je v slovesni službi cerkvene liturgije. Ako je to tako, potem moremo pravilno povedati, kaj je Cerkvena glasba.

Cerkvena glasba je slovesen izraz bogoslužne besede pri bogoslužnem dejanju in ga Cerkev prizna kot primernega.

Cerkvena glasba je del liturgije.

Cerkvena glasba raste iz liturgije kakor veja iz debla; ali če bi hoteli pojasniti njeno pristnost in iskrenost, bi rekli: cerkvena glasba se izliva iz liturgije kakor glas iz srca. Kar ne pride iz srca, ni iskreno; kar ni cerkvenega duha, ni cerkveno. Bogoslužna dejanja so sveta dejanja in cerkvena glasba mora biti tudi sveta glasba. Musica sacra!

Duh liturgije je drugačen ko duh sveta. Med cerkveno in svetno glasbo je velik razloček. Tak razloček, da ga navadno spozna že preprosta duša neglasbenika, da le cerkveno čuti. O cerkveni glasbi moremo izreči podobno hvalo, ki jo Skrivno razodetje posvečuje tisti pesmi, ki jo pojo izbrane duše, gredoč za Jagnjetom... Le da si v našem slučaju mislimo Jagnje, ki je darovano pri slovesni sv. maši...

Glasbena umetnost ni v cerkvi samostojna gospa, temveč služabnica, kakor vsaka druga umetnost v službi cerkvene liturgije. Pa to ni za umetnost nič ponižujočega, nasprotno, nekaj častnega, saj se tudi delavci v kraljevi službi imenujejo »ministri«, to je — služabniki. Liturgija pa je izkazovanje časti in hvale Kralju vseh kraljev. In cerkvena glasba, smo rekli, je slovesen izraz tega češčenja.

Liturgijo določa, urejuje in vodi Cerkev. Le ona more reči: Ta in taka umetnost ustreza mojim posebnim namenom in drugačne ne dopuščam v svojih prostorih. To se ve, da se mora umetnost tej in taki sodbi podvreči.

Kakšen namen hoče doseči cerkvena glasba?

Mnogokdaj in skorajda splošno se misli, da je naloga glasbe pri službi božji ta: vzpodbujati vernike. Ta misel je pa napačna. Kakor namen molitve ni v prvi vrsti človek in njegova prošnja, prav tako tudi namen glasbe, prvi namen cerkvene glasbe, ne more biti človek in njegova vzpodbuda. Liturgija katoliške Cerkve je v prvi vrsti poveličevanje troedinega Boga in učlovečenega Sina božjega. Ta namen je hotel poudariti že papež Damaz (366—384), ki je določil: naj se psalmi noč in dan prepevajo po cerkvah; in na koncu vsakega psalma naj se zapoje: Slava Očetu in Sinu in Svetemu Duhu.

Vsak resničen umetnik, ki hoče biti res bogoslužben in bogoljuben, bo svojo umetnino v prvi vrsti posvetil temu najvišjemu namenu. Kdo more to delo na slovesnejši in veličastnejši način izvršiti, kakor prav glasbenik? In kje bolj, kakor prav v službi cerkvene liturgije? Vsi vrhovi glasbene umetnosti so se tega zavedali, zato so večkrat njih najlepša in največja dela ožarjena z liturgičnimi motivi.

Ta prvi in najiminitnejši namen cerkvene glasbe je v odlokih in naredbah sv. Cerkve neštetokrat naglašen.

Vendar pa s tem poudarkom Cerkev nikakor ne misli prezreti drugotnega namena cerkvene glasbe: Vzpodbude vernikov. Kakšno vzpodbudo namerava cerkvena glasba? Vzpodbudo vernih src k pobožnosti, k vdanosti, k ljubezni do Boga. Ta drugotni namen služi torej obenem prvotnemu namenu.

»Nič ni, kar bi na dovzetna in mehka srca bolj vplivalo, ko menjajoči se glasovi glasbe.« (Cicero de leg. 2 c. 15.) Podobno kakor Cicero je sodil tudi Platon: »Dobra glasba poboljšuje in oplemenituje poslušalca, slaba ga pa pohujšuje.« Državnikom svojega časa je Platon naravnost naročal, naj nekatere glasbene instrumente in celo zgolj instrumentalno glasbo zavračajo in prepovedo, če bi kdaj in kje ljudi le preveč bodisi razburjala ali pomehkužila.

Ce svetni modrijani pomen in namen glasbe tako podkrepujejo, kako bi ga mogla podcenjevati Cerkev? Spomnimo se le, kaj pravi k temu »Motu proprio« papeža Pija X. ali že mnogo desetletij pred njim sloveča okrožnica papeža Benedikta XIV., ki je osnovana na pomembni misli sv. Izidorja Sev. o cerkveni glasbi: »Kogar beseda ne gane, naj ga vsaj gane prijetnost glasbe.« Iz spisov svetih cerkvenih očetov in iz sklepov cerkvenih zborov se more razbrati, da naj pesem in glasba pri službi božji služita dvojnemu svetemu namenu: V večjo slavo božjo in — »da naše misli povzdigneš k nebeškim željam«.

Z ozirom na ta dva glavna in tudi le edina namena naj se cerkvena glasba ustvarja in proizvaja brez izumetničene igre z glasovi. Tridentinski splošni cerkveni zbor je v svoji 22. seji strogo zavračal iz cerkve in službe božje vse, kar

bi se lascivnega in nečistega primešalo bodisi orglam ali petju. Glasba se ver-
niku ne sme prilizovati in sladkati na svetem kraju, pa tudi z divjanjem in
razsajanjem naj ga ne razburja pri svetem dejanju.

Pa tudi pevci in organisti ne smejo v cerkvenem petju in orgljanju iskati
svoje hvale. Samopevci¹ s samospeli v cerkvi niso zaželeni, najmanj če so časti-
hlepni. Edini poklicni solist pri slovesni službi božji je celebrant in mimo-
grede še njegova asistenta, diakon in subdiakon. V prav slovitem letovišču naj
bi za velik praznik poveljčal službo božjo odličen operni pevec, ki je bil tedaj
navzoč med gosti. Z mogočnim baritonom je zapel Ave Maria samospev pri daro-
vanju in isto ponovil še po povzdigovanju. Visok cerkven dostojanstvenik, ki je
bil tudi med poslušalci, se je sicer o samopevcu in samospelu laskavo izrazil,
le da bi ga zaradi operne intonacije rajši poslušal izven cerkve. »Moje duše ni
dvignil k Bogu. Preveč sem slišal pevca in premalo sveto pesem samo.«

Ljudje prihajajo, ali naj vsaj prihajajo k službi božji zaradi službe božje,
ne zaradi slovečega umetnika, bodisi pevca ali glasbenika. Franz Mühlberger,
priznan veščak v cerkveni glasbi, je svoj čas grajal večidel dunajskih cerkva,
ki so v sobotah in pred prazniki z izbranimi glasbenimi programi vabili po
časopisih vernike k službi božji. »In da bi bila stvar še pozornejša in publika
k predstavi še bolj privabljena, se navajajo celo imena nastopajočih umetnikov.
To je čisto koncertna dvorana, to je pravi teater!«

Tako je sodil ta kritik pred skorajda 50 leti o proizvajanju cerkvene glasbe
na Dunaju. Ali je danes v tem pogledu boljše: tam in drugod in pri nas? Staro-
kopitnež!

Ne bojimo se tega očitka, zatorej odkrito rečemo: Kakor je bila starodav-
nikom, tako bodi tudi sodobnikom starodavna in večnonova služba božja središče
vsega življenja in dejanja. Iz pisma pisatelja J. Langbehna škofu Kepplerju po-
snemamo:

»Na Vaše vprašanje: »Kaj se Vam zdi o Kristusu?« odgovarjam oseb-
no: On je duša moje duše; in odgovarjam tudi stvarno: Nič ni zame bolj gotovega,
kakor da je Sin božji, Bog in v svetem zakramentu resnično pričujoč. Ze sama
misel na to me dviguje in poduhovnuje.«

Ta zavest naj bi navdihovala cerkveno glasbo, saj se vendar proizvaja
v službi in v svetišču živega Boga.

Dosledke k odnosom cerkvene glasbe do liturgije in svojevrstne njene
naloge podamo prihodnjič.

Jožef Zazula:

Končne opazke o Petelinih (Gallusih).

Kakor pripoveduje g. Karel Bezeg v *Cerkvenem Glasbeniku* 1940, str. 104,
in je sploh iz zgodovine znano, so Ribničanom obnovili pravico krošnjarjenja
leta 1492 in so se krošnjarji s svojim blagom razlezli z Dolenjskega daleč tja
proti Gorici, Gorenjski in po drugih dolinah. Tako je prišla tudi rodovina
Petelinov iz Ribniške doline na Št. Viško goro na Tolminskem. Vas leži nad
Idrijo in je nekako sredi med Tolminom in današnjo Rudarsko Idrijo. Toda
Rudarsko Idrije takrat še ni bilo, pač pa so že iskali živo srebro približno
od leta 1483 dalje, bolj zanesljivo od 1496 naprej. (Cerkv. Gl. 1938, str. 381.)

Št. Viška gora je bila v tistih, takrat redko poseljenih krajih zelo važna,
ker je bila cerkveno središče in od Tolmina proti vzhodu edina fara daleč
naokoli. Graščinsko gospodarstvo je bilo v Plužini; ob sotočju Cerknišnice

¹ Tu ne mislimo na solista ali solistinjo, ki prilično nastopa v zborovi pesmi.

v Idrijco (dandanes Zelin), je stal kraj Spodnje Mlake (Koledar Goriške družbe sv. Moh. 1940) in više gori, ob sotočju Kanomljišnice v Idrijco je stalo selišče Zgornje Mlake. Naprej proti izviru Idrijce v XV. stoletju ni bilo selišč, samo posamezne hiše (kmetije).

Ko pa je Rudarska Idrija jela v XVI. stoletju nastajati, je prav tedaj nastajal tudi protestantizem, ki je na mlad rudarski kraj zelo vplival, ker so bili gospodarji, kakor rudarji-delavci s Solnograškega in Koroškega (Grebini). Res so imeli v začetku stoletja (1532) kaplana Singerja iz Škofje Loke (C. Gl. 1938, str. 13), dobivali so pa tudi predikante vse do leta 1596, ko je Peter Petelin (Gallus) kot učitelj ondi služil in so bili zadnjega predikanta odpravili leto prej, 1595. Šele malo prej, 1580, je pa v dolini oživel: takrat so Zgornje Mlake postale samostojna fara, oddeljena od Št. Viške gore; takrat je pa tudi Nemška Idrija štiri rudarske lastnike združila v enega državnega, pravilno cesarskega, ker je bila še vedno osebna cesarjeva last in postala je enoten rudarski kraj. Toda ta kraj je šele v XVII. stoletju postal trg s svojim rudarskim grbom (letnica ni znana, bil je pač Bergort), v drugi polovici XVIII. stoletja, ob časih Marije Terezije, pa mesto (Bergstadt). Kraj sam pa se je bil razširil od črte Sv. Trojica—grad, na črto jaček Marije Terezije—cerkev Sv. Antona. — Razmere 1580 pa so se tako razvijale, da so rudarji v Nemški Idriji pričeli imenovati Zgornje Mlake faro, torej Pri Fari, ker so sami imeli le kaplana. Uradno pa so faro prekrstili v Unteridria, kakor so svoj kraj pravilno preimenovali v Oberidria. In kakor se je iz Zgornjih Mlak potom Rudarske Idrije kraj spremenil v »pri Fari« ali Spodnjo Idrijo, tako je Rudarska Idrija sama vedno bolj rastla v trg in iz trga v mesto. Zgornje Mlake, prekrščene po Nemcih v Unteridria, po domačinih v Pri Fari, pa so ostale mična gorska vasica s spremenjenim imenom. In: kakor je Fara do 1580 vlekla še vedno proti Tolminskemu k Spodnjim Mlakam, tako se je po 1580 obrnila k Rudarski Idriji in so jo torej preimenovali v Unteridria ali Faro, kar je bila 1580 tudi resnično postala. In pozneje je med obe Mlaki prišla še kronovinska meja (1607, 1623, in ob drugih prilikah do svetovne vojne, ko jih je zopet združila). Ime Spodnje Mlake¹ ob sotočju Cerknišnice v Idrijco je od 1580 dalje zginilo, dandanes je ondi selišče Zelin in cerkev Straža (zaradi bivše straže pred sovražnikom).

Kakor smo zgoraj povedali o letu 1492 kot obnovljenem krošnjarstvu, tako tudi vemo, da so se dedje skladatelja Petelina-Gallusa spočetka iz Ribnice podajali v Tolminske kraje pač po kupčiji, pozneje pa so se v Št. Viški gori stalno naselili in pričeli napeljavati niti svoje trgovine v Št. Viške gore proti novemu rudarskemu kraju Idriji, dokler se kot mali trgovci niso naselili v Rudarski Idriji sami, v hiši št. 80, dandanes trgovina Goli. (C. Gl. 1938, 1939 in posebej še 1940, str. 101—111.)

Ko je pisec teh vrstic 1938 v Cerkv. Gl. postavil tezo »Gallusi so bili Idrijčani«, je s tem vzbudil tri glasove: dva za, enega proti. Prvi glas je bil v našem listu natisnjen 1938, str. 78: »Glas s Tolminskega«, ki se je naslonil na naša izvajanja in se somerno z nami skliceval na Danila Fajgelna in na goriško novinarsko dopisovanje okoli leta 1891, ki ju je pa dr. Mantuani na Dunaju prezrl. — Drugi glas smo čitali od g. dekana Skubica iz Ribnice v »Slovincu« z dne 19. in 26. junija 1938, kjer obširno zagovarja Ribnico, ker ni upošteval (ali poznal) leta 1492., časa obnovljenega krošnjarstva in ni vedel, da se je ime Petelin bilo preselilo iz Ribnice na Št. Viško goro in od ondi v Rudarsko Idrijo, kar smo prav v tem članku dokončno pojasnili in ugotovili. O tem je namreč poročal tretji glas, ki je prišel iz Bologne (C. Gl. 1940, str. 101).

¹ Mimo Spodnjih Mlak je stoletja tekla važna cesta Tolmin, Sv. Lucija, Hotavljje, Škofja Loka.

Ta glas je podrobno navedel vse razloge, o katerih smo v listu tudi mi pisali od 1938 do 1940. Posebno važno pa je dokazano dejstvo, da je imela cerkev Sv. Trojice v Idriji svoje orgle (C. Gl. 1940, str. 108, 109, kjer je ovržena negativna trditev Arkova: Zgodovina Idrije na strani 164), ker bi sicer ne mogli logično trditi, da je Jakob Petelin v Rudarski Idriji orgljal (kar je že naš članek — C. Gl. 1938, str. 109, opazka — poudarjal).

Tako smo torej pokazali pravilno pot iz Ribnice v Rudarsko Idrijo: šla je preko Št. Viške gore kot svoječasnega važnega cerkvenega in s tem tudi gospodarskega bivališča. Prodajalnice pa do srede XIX. stoletja v idrijskih hribih sploh niso imele; Idrija sama na pr. je imela sredi XIX. stoletja »trgovko« Zajec, zatem šele so se pričele prave trgovine, med prvimi trgovina Štefan Lapajne, ki je bila prevzela trafiko od rodovine Zazula.

Ugotovili smo pa tudi pravo poreklo skladatelja Jurija Friderika Händla (1685—1759), ki je bil po vsej priliki slovanske krvi in so ga zaradi podobnosti imen Händel J. F. z našim Jakobom Hänel, tudi Handl-Gallus zamenjavali. (Cerkv. Gl. 1938, str. 106, 141, 144; 1939, str. 108, 109.)

*

Rešiti pa moramo še končno vprašanje, ki ga nam je zastavil g. Bezeg v Cerkvenem Glasbeniku 1940, str. 107, in se glasi:

»Kar se tiče slednjič neskladnosti trditev o mlajšem bratu Juriju, namreč, da bi bil po ribniški »tiskar v Pragi«, po idrijski — Zazulovi pa »rudniški skladiščnik v Norimbergu«, je zelo škoda, da Zazula svoje trditve ni tudi utemeljil. S tem bi bilo na mah še več razjasnjenega. Na drugi strani je vendar resnično, da se je pošiljalo takrat živo srebro v Benetke, Augsburg, Hamburg in Norimberg² ter da je z Norimbergom imel zveze tudi imenovani Jurij, ker je dal tam tiskati Jakobove muzikalije. A pri tem ni nikjer posebej rečeno, da je bil Jurij sam tiskar, ampak le, da jih je dal natisniti.

Nadalje je resnično, da je Jurij odpravil Gallusovo zapuščino v Pragi. Glede gotovosti Jurijevega pravega poklica ter njegovega bivanja v Pragi z Gallusom se pa sploh nekaj ne ujema.

Tudi to se ujema, če pozorno prečitamo Cerkveni Glasbenik 1938, str. 12 spodaj. Pa bomo takoj ponovili še to, kar je ob festivalu 1932 zapisal dnevnik »Jutro« št. 113, str. 10, 15. maja, kjer je stavek: »Njegove madrigale je objavil Gallusov brat Jurij v Norimbergu 1596.«

Sedaj pa logično po vrsti:

1. Trditev, da je bil Jurij, mlajši brat, tiskar v Pragi, je nesmisel za vsakogar, kdor pozna zgodovino tiskarstva. Tiskarne v današnjem smislu so se takrat šele pričele. Nastale pa niso same po sebi, kakor dandanes, ko treba kar koncesijo dobiti, stavce in črke naročiti, pa je tiskarna tu, samo če je potrebn denar tudi poleg. Takrat pa denar sam ni pomagal, ker črk ni bilo mogoče dobiti, ko je bil šele Gutenberg oni, ki je izumil — ne tiskarstva — temveč zlitnino, iz katere so mogli ulivati take črke, da niso bile ne premehke, ne pretrde za papir, kajti lesenih posameznih črk niso mogli vrezovati, ker bi se bile zdrobile in so jih torej le izrezovali na plošče iz bukovega lesa. Vse novo (po Gutenbergu) izumljeno delo, so polagoma prevzemale prejšnje grafične delavnice: opustile so lesene plošče, (s katerimi so tiskale slike za sejme, oglase itd. Prave knjige so bile redke, ker je vsaka stran imela svojo ploščo), in jeli uporabljati umetno zlite črke, kakor smo imeli v drugi polovici XIX. stoletja le 2—3 linotype po naših tiskarnah, a dandanes jih je nič koliko. Da bi bil torej preprostega Ribničana ali Idriječana sin ustanovil ali celo kupil (!) tiskarno v Pragi ali samo služil v tiskarni, je za izvedenca navaden larifari. Tudi to napako je bil zagrešil dr. Mantuani in Ribničani za njim so jo ponavljali o očetu, kateremu so na

² Na štiri kraje so zato pošiljali, ker so bile v Idriji štiri družbe. — Zazula.

Dunaju plačevali potnino. — Tiskarji takratnih časov so bili trdi strokovnjaki po poklicu, lastniki od rodu do rodu. **Delo je bilo tajno** (primerjaj tajnost dobivanja živega srebra na moker način v Idriji!) in na Dunaju so dobili šele 1491 prvo tiskarno. Za časa življenja naših Petelinov je bilo le okoli sto zavodov v takratni Nemčiji, s katerimi so tekmovala italijanske grafike že od 1465 dalje.

2. Kako je prišel Jakob v Norimberg, je še bolj enostavno.

Iz Št. Viške gore je bila prišla družina v Idrijo; žito so že takrat dobivali rudarji, zato je bil tudi vsakomesečen stalen račun za trgovca. Starši so torej postali iz krošnjarjev na Št. Viški gori prodajalci v Idriji (à la trg. Zajec), a otroci so se posvetili vsak svojemu poklicu: Peter glasbi in šoli, Jakob kantorstvu in Jurij je postal paznik (uslužbenec rudnika). Vsi trije so sprva služili rudniku (v Rudarski Idriji je bila cerkev in šola od nekdanjega rudnikova skrb), šele pozneje so se razbegli. Jurij ni mogel drugače priti v Norimberg, kakor s pomočjo rudnika, ki ga je nastavljal v skladišču; Jakobova nadarjenost je silila med svet, kajti Idrije velikost takrat je bila od gradu do edine cerkve pri Sv. Trojici; pod gradom je bila šola. Na sedanjih trgih sta bila dva jaška. Peter je končno ostal učitelj in ko je Jakob odšel, gotovo tudi organist. Še v XIX. stoletju so največ učitelji na koru sodelovali.

Bolj jasno ne moremo povedati; pa tudi treba ni, kdor je razmere poznal.

3. Ko je skladatelj Jakob umrl, je prišel brat Jurij iz Norimberga v Prago k pogrebu, oziroma po zapuščino, ki razen not gotovo ni bila bogata. Kar je našel, je nesel s seboj in dal tiskati v Norimbergu, ki je tozadevno imel boljše zavode. Da ni bilo brata Jurija, bi se bila Jakobova zapuščina — poizgubila.

Pri vsem tem se »nekaj« samo zato ne ujema, ker brez potrebe in brez dokazov silijo tiskarno vmes, katere pri Petelinovih nikoli ni bilo in tega tudi nihče ne trdi. To so le razni življenjepisci na dan spravili, ker jim grafične razmere XV. in XVI. stoletja niso bile zadostno znane.

Tako smo torej dokončno rešili to vprašanje.

Pri tej priliki zahvaljujemo za pomoč in soglasje vrle Tolmince na Št. Viški gori in stanovskega tovariša v Bologni, zadovoljni s končnim uspehom, ki smo ga v štiriletnem razpravljanju dosegli: Gallusi so bili Idrijčani!

Več o tem ne bomo pisali.

Janez Kalan:

Misli nestrokovnjaka o cerkvenem petju.

II.

Beseda našim skladateljem.

V prvem članku pod tem naslovom sem pisal, kake pesmi in kako, s kakim duhom, naj pevci pojejo cerkvene pesmi: s pobožnim duhom. Cerkevna pesem bodi molitev!

Zdaj pa lahko zastavimo vprašanje, kake pesmi naj se skladajo.

Ne vem, kaj boste gospodje skladatelji na to rekli, a meni se zdi tako, da se pri nas sklada — preveč in premalo.

Preveč. Na tem polju se producira pri nas toliko novega, kakor menda pri nobenem drugem narodu ne. Če je toliko novega, je pa med tem mnogim novim gotovo tudi dosti srednje vrednega ali tudi manj vrednega. Ali ne velja tudi o tem svetopisemska beseda: »Multiplicasti gentem, sed non magnificasti laetitiam. Pomnožil si število, a nisi povečal veselja?« Nekje so mi rekli: Mi pojemo vse, kar je škofijsko odobreno. Dober organist pa mi je rekel: Med desetimi pesmimi časih dobim samo eno ali dve, ki sta mi všeč. In zopet drug mi

je rekel, da so nekatere skladbe »kakor šolske naloge učencev«. Škofijski cenzor pač težko odreče odobritev skladbi, ki nima izrazitih napak; s tem pa še ni rečeno, da je lepa.¹ — Menim, da je pri tem, kakor pri vsem, potrebno gledati bolj na kvaliteto kakor na kvantiteto. Manj novega, a tisto res dobro! Sicer slabše pesmi izpodrivajo boljše. Ker je pesmi toliko, lepe pesmi potem pridejo malokrat na vrsto. Enkrat samkrat sem slišal eno lepo: »Marija, reši me!« Ta »reši me« prihaja prav iz globine srca. Potem je nisem slišal nikdar več. Časih pa slišim katero, o kateri si mislim: Tale pa res ni vredna, da se je učijo in se trudijo ž njo! Čemu neki nelepe pesmi peti, ko je lepih toliko! Če pravijo, da mora biti v pesmih sprememba, je to res; vendar pa kako lepo slišimo raje desetkrat, kakor slabo enkrat.²

Ce je bilo rečeno, naj bo cerkvena pesem molitev, to je: naj diha pobožnega duha, velja to ne le za pevce, kako naj jo izvajajo, ampak še bolj za skladatelje.

Novih skladb imamo torej v izobilju; a nekaterih, se mi zdi, vendar še manjka.

1. O litanijah Imena Jezusovega sem enkrat potožil, da jih nimamo na notah. Odgovorili ste mi, da so nekje tiskane. A kje, sem že pozabil — menda v Bogoljubu — in dvomim, da bi tudi drugi vedeli. Kdo jih bo tam iskal? Ali bi ne bilo prav, da bi se nekje nanovo natisnile, in sicer tako, da bi jih imeli pri roki? Ali da bi se še enkrat dejale na note? Saj imamo tudi o drugih litanijah po več napevov. Resnica je, kolikor mi je znano, da jih nikjer ne pojejo. A ne le, da so te litanije same po sebi lepe, marveč so ravno za največje praznike najprimernejše: za božič, za veliko noč i. dr. Te praznike pojemo navadno lavretanske. Saj je lepo, da Marijo tako častimo. A bolj liturgično bi bilo, ko bi se vsaj na Gospodove praznike naše prošnje pred izpostavljenim sv. Rešnjim Telesom obračale neposredno k Jezusu, ki ga imamo na oltarju pred seboj. Kaj boste rekli na to?³

In kaj sodite o litanijah vseh svetnikov — ali bi se te ne dale tudi tako komponirati, da bi jih z ljudstvom peli?... Za petje teh ni tolikokrat prilika. A recimo na praznik sv. Petra in Pavla — ali se vam ne zdi nekam suho, če se na tak velik praznik litanije vseh svetnikov samó odmolijo? Druge pa niso primerne.⁴

2. Pri mašah je še vedno navada, da pojejo redno po dve Marijini pesmi: pri darovanju in po zauživanju. To zadnjo večkrat začnejo peti že med zauživanjem. Reklo se mi je že enkrat, ko s tem nisem bil zadovoljen, da hočem omejevati Marijino češčenje. Bog varuj kaj takega! A vse ob svojem času! Sveta maša je predvsem daritev, in kakor molitev vernikov v cerkvi, tako bi moralo tudi petje na koru spremljati daritev v njenih glavnih delih. Kakor liturgično gibanje po pravici poudarja, da je napačno, če duhovnik pri oltarju sam zase nekaj moli, verniki v cerkvi pa malo vedo, kaj, ampak sami zase nekaj sicer pobožnega, a poljubnega molijo, tako tudi ni v redu, če pevci na koru nekaj pobožnega, a poljubnega pojejo, kar z daritvijo ni v zvezi.⁵

¹ A tudi škofijski cenzor ne odobri vseh. To nam lahko verjamete. Cenzor večkrat tudi marsikaj popravi in po možnosti izboljša. Kar se izboljšati ne da in ali sploh ne odgovarja vsem cerkvenim zahtevam glede skladb, se odkloni in vrne. Op. ur.

² Treba pa je tudi tu razlikovati. Kar se temu ali onemu ne zdi lepo, drugim ugaja in nasprotno. Op. ur.

³ Litanijske na čast presv. Imenu Jezusovemu, priobčene najprej v »Bogoljubu«, dobite ponatisnjene v zbirki »Slava Brezmadežni«, III. izdaja, stran 107 do 110. Prav bi bilo, da bi se tudi te litanije večkrat pele. Uglasbene so; od te strani ni torej zanje nobene ovire. Op. ur.

⁴ Te litanije so precej dolge. Končno bi se tudi lahko uglasbile v preprostem ljudskem slogu, a nekaj molitve nam pa tudi lahko še ostane. Op. ur.

⁵ Imamo žal po naših korih pa tudi med duhovniki marsikatero trmoglavce, ki jih izlepa ne prepričaš o tem, kaj je prav in pravilno. Pa brez zamere!

Sicer mi pa ni treba tega mnogo utemeljevati, ko zdaj škofijska sinoda določa in ukazuje: »Pri tihih mašah naj se poje predvsem mašne pesmi in zlasti od darovanja do zauživanja daritvene. Praksa, da se poje morda v začetku maše mašna pesem ali pa še ta ne, potem pa razen evharistične po povzdigovanju večinoma Marijine, mora prenehati, ker se ne sklada z daritvijo sv. maše.«

In »daritvenih« pesmi še manjka. Zato pa pojejo druge, ker daritvenih nimajo ali vsaj nimajo dosti. Tu, gg. skladatelji, imate še zelo neobdelano polje, na katerem lahko orjete.⁶

3. Končno bodi dovoljena še ena opazka glede ljudskega petja. Hvala Bogu, da je to petje prišlo že precej v navado, a še vedno — premalo. Po različnih cerkvah je različno. Po nekaterih poje ljudstvo pri eni, prvi ali drugi, maši vse pesmi ali vsaj nekatere. In je res lepo. Po drugih pa ni še nič v navadi, da bi vsa cerkev tudi pri maši pela. Ali bi ne bilo prav in lepo, ko bi pri vsaki maši vse ljudstvo zapelo vsaj eno pesem, najbolje zadnjo, da gredo bolj razgreti domu? Pa naj bo to Marijina ali kakršna koli primerna. In po zauživanju se menda že sme zapeti ena Marijina. Če ne h koncu maše, pa po končani maši. Ko so se verniki pogovorili z Bogom, naj se za sklep obrnejo še k Materi božji, da priporoči Bogu njih prošnje. To bi bilo lepo, in če lepo, naj bi se tudi zgodilo!

Al. Kralj:

† Profesor Ivan Mercina¹.

Iznenaden sem bil, ko mi je nekdo prinesel iz Gorice v nedeljo, 28. julija, vest: včeraj popoldne je umrl gosp. profesor Ivan Mercina. O kresu sem ga še obiskal in mu voščil za god. Rekel mi je, da se počuti prav dobro. To je bil moj zadnji obisk. 27. julija je še vstal kot po navadi. Potem je začel naglo slabeti. Prigovarjali so mu, da pokličejo zdravnika, a je odvrnil, da bo slabost že sama prešla. Ker slabost le ni odnehala, so mu še zdravnika svetovali. Nato je odgovoril, naj store po svoji volji. Pokličejo zdravnika, ki takoj spozna, da ni več pomoči in naroči, naj takoj pokličejo duhovnika. Pride preč. g. prof. dr. Močnik, ki previdi blagega g. profesorja, ki kmalu potem mirno v Gospodu zaspi. Spolnil je 29. junija 89 let.

Življenje in delovanje rajnega profesorja je nam ob njegovi 75 letnici v »Cerkv. Gl.« leta 1926 natanko opisal njegov rojak, skladatelj kanonik g. Fran Ferjančič. V obširnem spisu ga je opisal kot vestnega učitelja, neumornega glasbenika in zvonoslovca. Zato se tu dotaknem le glavnih točk v znanje mlajšemu rodu, ki onega življenjepisa ni bral.

Bil je vadniški učitelj 43 let in obenem poučeval na učiteljišču petje, klavir, nekaj let tudi slovenščino, nemščino, zgodovino in zemljepisje. Razen tega je učil petje še v deškem semenišču in na realki. Bil je član izpraševalne komisije za ljudske šole in za otroške vrtce. Prvi cerkveni zbor je vodil in orglal kot osmošolec v Šempetru pri Gorici, kjer je bil za dekana njegov stric Franc, glasbenik in poznejši stolni dekan. Iz Šempetra je hodil po note v Kostanjevico k p. Hugolinu Sattnerju, ki je bil takrat gori kot klerik samostanski organist. V kratki dobi na Proseku je imel dva zbora: šolskega in cerkvenega. V Gorici je vodil v »Čitalnici« 25 let brezplačno vse petje. Poleg moškega zbora je vpeljal še ženski in mešani zbor. Še kot begunec je orglal v Šmartnem pri Kranju. Glavno njegovo delo je pa na zvonoslovnem polju. To je bilo njegovo veselje in njegov študij skozi vse življenje. V tem oziru je oral ledino in je naš prvi

⁶ Zeleli bi samo tudi več dobrih daritvenih besedil! Op. ur.

¹ Četudi smo se že v 9.-10. številki 1940 našega lista spominjali pokojnega profesorja Ivana Mercine, objavljamo še ta članek, ki pove o pokojnem to in ono, česar ni bilo v prejšnjem. — Ur.

strokovnjak. Neizmerno se je trudil, da bi naše cerkve dobile dobro ulite zvonove s pravilnimi melodijami. Učil je v nešteti tehtnih spisih v raznih listih. Le koliko jih je samo v »Cerkv. Gl.«! Dajal je nasvete ustno in v nebrojnih pismih. Spisal je »Zvonoznanstvo« in »Pritrkovavca«, ki je navodilo za pritrkavanje po številkah. Njegovo vnemo za lepoto cerkvenih zvonov in njegovo zvonoslovno znanje je cenil g. goriški knezonadškof dr. Sedej in ga je imenoval za kolavdatorja zvonov goriške nadškofije, katero službo je z veseljem vršil. Po vojni je obiskal nad 50 zvonikov. V svoji rojstni vasi na Gočah je šel v zvonik nove zvonove kolavdirat, ko je imel 79 let. Bolj s težavo je gori prišel, ker so noge že pešale. Ko je pa prišel v zvonik, se je postavil pred veliki, 20 kvintalov težki krasni zvon iz leta 1706. z glasom d; obraz se mu je razjasnil v veliko veselje in je vzkliknil: še se vidiva. Njegovo prvenstvo v zvonoslovju je priznala »Glasbena Matica« v Ljubljani, ki je ob priliki svojega zlatega jubileja poleg razstave glasbene literature in glasbil priredila tudi tekmo v pritrkavanju in njega povabila kot razsodnika. Toda žal tega častnega povabila ni mogel sprejeti, ker je že na nogah zelo trpel. — Pri vsakem obisku je rad govoril o glasbi, zlasti o zvonovih. Ganilo me je, ko mi je še lani zapel eno melodijo zvonov. In je takrat najbrž zapel zadnjikrat. Prav je torej rekel neki duhovnik, da bi morali ob njegovi smrti zvoniti vsi zvonovi goriške škofije. In en drugi je duhovito pristavil, da mu bo v nebesih dolgčas, če ni gori zvonov.

Bil je mož reda, vestnosti in veren.

Tako je čebelično marljivi profesor Mercina preživel svoje dolgo življenje v čast božjo in korist mladini in v prospeh zvsne umetnosti.

Zelo je ljubil svoj rojstni kraj Goče nad Vipavo, zato je hotel tudi tam biti pokopan. V ta namen si je dal pred nekaj leti napraviti zase in za svojo soprogo grobnico. 30. julija smo ga položili k počitku poleg njegove blage gospe soproge, s katero je v življenju preživel 61 let. Pogreb je vodil gosp. dekan ob spremstvu treh duhovnikov in obilnega ljudstva. Pevski zbor mu je dovršeno zapel več nagrobnic, med njimi Mendelsohnovo »Blagor mrtvim« in na pokopališču prelepo nagrobno goriškega rojaka, gosp. kanonika Frana Ferjančiča »Z Bogom, brat predragi!« Domači župnik je v govoru poudaril velike zasluge in vrline pokojnika. Vse vrste glasbe, katere je s toliko ljubeznijo v svojem dolgem življenju gojil in se zanje nesebično žrtvoval, so se od njega lepo poslovile. Kot zvonoslovci so mu peli mogočni in krasni domači zvonovi, kot profesorju petja in organistu so mu zapeli pevci prelepe nagrobnice in lepe orgle so mu pred zadnjim odhodom iz župne cerkve zadonele žalen komad. Preblagi in velezaslužni profesor Ivan Mercina naj se od svojega truda spočije v domači zemlji, katero je tako iskreno ljubil, in Vsemogočni mu bodi za ves veliki trud za čast božjo obilen plačnik!

Kako je z jeklenimi zvonovi?

Najraje bi dal temu člančiču naslov »Jekleni zvonovi — proč!«, ko bi se dali zvonovi kar tako pometati iz zvonikov, namesto železnih pa kar igraje obesiti lepi bronasti. A ta stvar ne gre tako gladko. Treba je šteti za nove zvonove težke denarce — in vprašanje je, če se zdaj med vojsko sploh dobi material zanje. Zato tako radikalno ne moremo pisati in zahtevati, da se zvonilo po naših zvonikih čez noč spremeni.

Povod temule člančiču je dal † profesor Mercina, naš veliki zvonoslovec, oziroma: njegov nekrolog v predzadnji številki »Cerkvenega Glasbenika«. Tam beremo, da je blagi pokojnik svaril pred nabavljanjem jeklenih zvonov. Imel je seveda prav. Žalibog, da ga niso hoteli poslušati. Hiteli so po končani vojski nabavljati nove zvonove in tako so napolnili naše zvonike z železnimi — kotli

(prosimo, brez zamere!), katerih trd, kratek, nedoneč glas žali naša ušesa, ko nam bije nanja od raznih strani. Kajti kdor ima kaj ušes, ga udarec železnega zvona — boli. Če zvonijo »skupaj«, se še da prenašati, ker se glasovi več zvonov prelivajo drug v drugega, izpolnjujejo tisto vrzel, ki jo napravlja kratek posamezen glas. Če pa poje le eden, moramo reči: železo je! Kaj boš od železa kaj boljšega pričakoval! Saj je čudno, da železo še toliko poje.

In vendar ima lepo doneče zvonjenje tako močan vpliv na dušo vernega človeka. Tudi profesor Mercina je pisal o »vplivu zvona na duševnost človeka«. Treba je poslušati na primer: slovesno pritrkavanje novih brezjanskih zvonov v zgodnjem jutru velikih praznikov. To vam je nebeška muzika. Kako ti to povzdiguje dušo! Kako jo polni s svetimi občutki! To je tisti mali »predokus raja«, ki ga okušamo na zemlji ob posebno slovesnih prilikah. Goriški nadškof Marghotti je imenoval to »zvonovski koncert« in je vpraševal, kdaj bo mogel ta prelepi koncert spet slišati.

Res smo med svetovno vojsko pogrešali zvonov, ko je en sam samcat revček bingljal v zvoniku. Zato se je ljudem po končani vojski tako mudilo, dobiti spet polno zvonilo. Kar preveč mudilo! Če so prej morali potrpeti tri leta z enim samim, bi bili kako leto tudi še potrpeti z dvema ali tremi. In mislim, da bi bil to pameten način nabavljanja novih zvonov: če niso zmogli vseh bronastih naenkrat, naj bi bili spopolnjevali svoje zvonilo polagoma: zvonove drugega za drugim. Zdaj pa so hiteli zastopniki cerkvá eden za drugim na Jesenice v tovarno, kjer so videli in našli rešitev — v železu.

In tako slišimo sedaj in bomo slišali še dolgo v premnogih naših zvonikih to trdo, ne doneče, brenčeče železno zvonjenje, ki nikakor ne vpliva na dušo tako blagodejno kakor polnodoneče bronasto. In to samo pri nas v ljubljanski škofiji. Drugod tega ne slišite. Na Štajerskem manj ali sploh ne. Niti v siromašni Dalmaciji ne. Po Gorenjskem pa, po župnijah, kjer je ljudstvo premožno, in celo po velikih župnijah — železo.

Gledalo se je — večinoma — le na kvantiteto, ne na kvaliteto. Na velikost. Le veliki morajo biti! Veliko ropotanja in vollega donenja — pa bo imenitno! Slab okus! Kajti povsod, kjer imajo dober okus ali dobro razsodnost, gledajo bolj na kvaliteto kakor kvantiteto. Kar in kolikor je, to mora biti dobro; na to, kako je veliko, se gleda šele potem, ko je kvaliteti zadoščeno. Bolje manj pa dobro, kakor veliko pa slabo: to je pravilo, ki velja pri vseh razsodnih ljudeh.

Po končani vojski denarja pri ljudeh ni bilo malo. Da so si celo male župnije oskrbele lepo bronasto zvonilo, je dokaz, da bi si ga bile večje župnije tudi lahko. Tako ima tri razmeroma velike bronaste zvonove Homec, Tunice s svojimi 600 dušami pa celo štiri lepe, dokaj velike. Enako ima mali Trstenik (579 duš) zelo čedno, primeroma veliko bronasto zvonilo. Tudi po Dolenjskem se marsikje slišijo bronasti. — Malo teže kakor pri župnih cerkvah bi bilo seveda šlo pri podružnicah. Pa tudi nekatere teh imajo bronaste.

Dobro se je postavila Komenda. Potem ko si je že med vojsko nabavila štiri jeklene, jih je po vojski poslala v penzijo in si oskrbela mogočno bronasto zvonjenje. Da so Brezje namesto treh jeklenih pred nekaj leti dobile štiri krasne bronaste, to je vsem znano in za veliko božjo pot samó po sebi umljivo. To je — poleg crngrobskega, kateremu je celo vojska prizanesla — zdaj v škofiji gotovo najlepše zvonilo. Mogočno zvonjenje ima pa tudi Mengeš in še mogočnejše Ziri.

Ali bi ne mogle imenovanih cerkvá tudi druge posnemati? — Dokler traja vojska, to pač ne bo mogoče. Kaj nam bo konec vojske prinesel, to bomo pa šele videli. Če pridejo boljši časi, bi bilo želeti, da bi se namesto jeklenih vedno bolj oglašali iz lin lepi in lepo ubrani bronasti — ker le ti so res pravi zvonovi, jekleni so surogat — napolnjevali duše s svetimi občutki in jih dvigali v skrivnostne višave.

Zvonoljub.

»Unikum, unikum...«

Ko sem v lanski 3.-4. številki Cerkvenega Glasbenika prebral Ferjančičev članek Unikum pete maše, sem si res kar po domače mislil: ta gospod je pa precej črnogled, v najhujšem slučaju pa najbrž ni natanko motril sosedovega zelnika, oz. sosedovih zelnikov...

Na koncu svojega članka namreč piše, da je župnik, ki si je sam odgovarjal, oz. odpeval, izvršil delo, kakršnega ni izvršil najbrž še nihče na svetu. In sprašuje, ali more še kdo navesti enak primer?...

Dobrih osem let že delam v vinogradu Gospodovem in že toliko takih in podobnih »unikov« sem doživel, seveda le izven Slovenije, ker nisem nikoli v Sloveniji deloval, — da jih na tem mestu sploh napisati ne smem. Izberem pa le nekatere take in podobne »cvetke«, ki sem jih tudi sam potrgal po raznih vrtovih svete Cerkve. Vedno in povsod lahko vidimo, da vodi Cerkve Duh Božji, da pa je vendar vselej in povsod humano modo tractanda!

Svojo prvo duhovniško službo sem nastopil kot župni upravitelj v M... ravno za božič. Neka vdova me je naprosila za naslednji dan, da bi opravil peto mašo. Drugi dan, praznik sv. Štefana, čakam, čakam tri ure, nobenega človeka od nikoder. Kaj to pomeni? Kaj naj storim? Nobenega cerkovnika, nobenega ministranta od nikoder, nikjer žive duše! Na vso srečo nisem bil prve dni popolnoma sam; spremljal me je v tisto grozno puščavo slovenski bogoslovec gosp. Z. D. (danes župnik nekje pri Z.). Vsaj dober teden je ostal pri meni, dokler ni prišla za menoj moja mama. Ko sem tako čakal tisto jutro na praznik svetega Štefana, sem nazadnje le vprašal tovariša: »Ti, kaj pa, če nobenega človeka ne bo?« Dal mi je pa pameten odgovor: »Fant, pomagaj si, menda pa ne boš čakal do dveh popoldne! Kar pojdiva, bova pa sama opravila!« Rečeno, storjeno. Šla sva v cerkev, kjer sem potem pel mašo, on mi je pa odpeval in prav nič ne skrivam, da nama je šlo obema bolj na jok kakor pa na smeh: bila sva popolnoma sama v cerkvi, nihče naju ni »motil« — od začetka do konca popolnoma sama...

Pa naj kdo reče, da tudi to ni bil unikum — ampak sem se moral nanj po odhodu g. Z. D. kar navaditi. Pomagaj si sam, kakor veš in znaš...

Po prihodu moje mame sem potrpežljivo začel z delom. Najprej par ministrantov. Poskusil sem s petjem. Grozno! Šole tam nikjer nobene, nihče ne zna ne brati ne pisati. — Z mamom sva si včasih kaj zapela in se oba tolažila. Pisal sem mojstru Fr. Jenku v Št. Vid, naj mi pošlje mal harmonij, da imam vsaj nekaj, morda se mi bo posrečilo privabiti kaj ljudi... Nekaj tednov po prihodu moje mame je prišel k meni še bogoslovec g. D. iz Slovenije (danes je župni upravitelj v Sk...) in tega sem naprosil, da je šel z nekim vozilom do 84 km oddaljene postaje po harmonij, ki je tam čakal že dober teden. (Seveda je tudi s pošto tako, da sem n. pr. po priporočeno pismo ali po denar ali v prvo »bližnjo« trgovino moral iti kar celih šest ur daleč.) Torej g. D. mi je po dveh dneh pripeljal harmonij. Takoj sem poskusil igrati, pa kar ni šlo; več kot polovica tipk je bilo povešenih. Ni mi šlo v glavo, kaj mora biti temu vzrok in hudoval sem se na mojstra Jenka, da mi tako pokvarjeno »škatlo« pošilja! Pa kako sva se z g. D. spogledala, potem ko sem harmonij odprl in sem našel v njem več gnezd miši in podgan, ki so cvilile in se menda čudile, da jih kdo preganja... Te nesrečne živalice so mi razgrizle v tistem skladišču v nekaj dneh dobro polovico tipk; harmonij je imel štiri oktave, torej 52 tipk, uničenih je pa bilo več kot 30. Vsak si lahko predstavlja mojo žalost. Sreča, da je g. D. nekaj fac-totum pri vseh vrst obrtnikih: mi je pa naročil, naj ga samo en dan pustim popolnoma v miru, bo že popravil, če se bo le dalo. In je razdrl harmonij do

zadnjega žeblička in potem z navadnimi treskami spet vse lepo uredil in z li-
mom zalepil, da sem lahko igral.

Ljudje seveda nikoli niso videli in še manj slišali harmonija. Mučil sem
se potem z njimi, pa ni šlo. Mama mi je nazadnje, ko sem bil že čisto bolan in
zdelan, odsvetovala, da še kaj poskušam pri tistih revnih ljudeh. Dobil sem
škofov *consilium abeundi* za dva meseca v Slovenijo, da si spet svoje živce malo
popravim... Takrat sem prišel v Rogaški Slatini do našega pesnika Sardenka.
Še danes sem mu srčno hvaležen za njegov dober svet, naj svojih živcev ne
trgam tam, kjer ni treba. *Ad impossibilia nemo tenetur!*

Po nekaj mesecih sem dobil drug delokrog. Tam pa me je »vpeljal« v delo
prednik, danes neke kanonik. Ljudje tam so popolnoma drugačni od onih v
prejšnji župniji. Seveda je pa življenje sredi morja na otoku pač drugačno kakor
med samim kamenjem v hribih! In tu je bil moj prednik pravi orjak, res tak
hrust, močan, da se ga je lahko vsak zbal. Prvi nasvet, ki mi ga je dal: naj ne
zaupam preveč tem ljudem, ker da so vse preveč prefrigani. On da je večkrat
z njimi kar fizično opravil. Pred cerkvijo n. pr. so imeli sestanek po nedeljski
maši, pa so se nekaj z župnikom sporekli — on pa je kar po domače slekel
suknjo, jo vrgel na ramo najbližjemu možaku, si zavihal rokave in dejal: »Ta-
kole, brate, zdaj pa poglejmo, čigava bo obveljala!«

Ob drugi priliki je moral ta župnik napraviti red v cerkvi. Ampak po-
slušajte, kakšen red! Nekateri možaki so bili strastni kadilci. Ker pa po cele
tedne niso imeli prebite pare v žepu, so si tudi za ogenj »znali« po svoje po-
magati — nihče ni imel vžigalic. Kar v cerkev so lazili in si pred oltarjem ob-
steli, kjer je stala (ne visela) večna luč, prižigali svoje »čike«... Župnik je
to zvedel in seveda najstrožje prepovedal, da si tam »palijo« cigarete. Imel je
dober namen, pa ni šlo kar tako: slabega se človek hitro priuči, dobrega pa ne.
In župnik tudi ne more vedno stati in oprezovati, luč v cerkvi mora pa goreti.
Pa si je izmislil: neke nedelje je vzel samokres, ga položil na oltar — tam ni-
majo nikjer prižnice, župnik pridiguje kar od oltarja — in zagrozil: če si samo
eden še upa priti do te »kandele« z namenom, da si prižge cigareto, naj mi to
takoj pove, da še prej obračunamo... Človek slovenske krvi bi si take reči
predstavljal samo kot smešnice. Ampak so resnične.

Če ni tudi kaj takega unikum?!

Zdaj sem torej bil naslednik tega originalnega župnika. Prvo — seveda
tudi tam ni bilo ne orgel ne harmonija — kar sem začel, je bilo igranje na
harmonij in petje. Sreča je bila v tem, da je kmalu za menoj prišel tja tudi
učitelj. Mož je pokazal precej dobre volje; spočetka mi je res z veseljem po-
magal. Potem pa je videl, da ničesar ne dobi za plačilo, ideale za svoj narod
pa je vrgel v morje, kot se mi je večkrat pomilovalno izrazil, jaz pa sem po svoje
nadaljeval z delom.

Lotil sem se potem resnega dela kar sam. Nekaj fantičev sem učil igrati
na harmonij, vztrajali so trije in sem bil z uspehom kar zadovoljen. Tudi s petjem
je šlo še za silo. Seveda je bilo treba zelo veliko potrpljenja, ker je tam pojem
učenja vse drugače razvit, kakor pa pri nas v Sloveniji; pri nas pač starši razu-
mejo, da je treba vse plačati, tam pa je narobe svet, sem pa jaz moral dajati,
da so otroci sploh smeli priti... Kolikokrat je tudi učitelj tožil starše pri vseh
mogočih oblasteh, terjal je celo globo, ker otroci niso prihajali v šolo. In kaj je
dosegel? Da so ga ljudje še bolj zasovražili, kakor pa mene! Sreča, da sem imel
v Sloveniji dobre ljudi, ki so včasih poslali kake obnošene obleke ali kaj dru-
gega, da sem s takimi reči privabil ljudi!

Poznalo se mi je vedno bolj na živcih, da bi se pač moral priučiti potrpe-
ljenja. Mama mi je pogostokrat ponavljala: »Ti si boš vse svoje živce uničil
s temi ljudmi. Za 'bohloni' pa vidiš, kaj imaš: izrabljajo te na vse načine, vse jim
razdaš!« Mama mi je bila res angel varuh. Kaj bi počel, če bi je ne imel!

Nedeljske maše so trajale navadno po dve urni, ker pač strašno vlečejo s svojim »Gospon pomiluj« in vsem drugim, kar pojejo. Preden so se oni trije fantiči naučili igrati, sem si pomagal na pri nas v Sloveniji nepoznan način: med mašo seveda ni bilo mogoče spremljati petja — pa ga tudi ni bilo treba, ker takrat otroci sami niso na noben način prišli do glasu: na koru so bili vedno sami moški (ženska sploh sama ne sme peti, razen kadar se vsa cerkev oglasi) — izven maše sem pa drugače naredil, n. pr. za blagoslov: takrat sem izpostavil Najsvetejše in začel kar peti, potem pa, med petjem, šel k harmoniju, ki sem ga imel pred oltarjem, in nadaljeval s spremljevanjem. Tako smo potem peli litanije (tam jih vedno le pojejo) in še marsikatero pesem. Nikdar pa nismo smeli opustiti Tantum ergo (tam: Divnoj dakle, po novem njihovem obredniku). Prvo kitico sem spremljal, na koncu druge, kar med petjem, sem se pa vrnil pred oltar. (Razumljivo, da sem škofu razložil svoje želje glede uvedbe petja tudi po drugod. Pa nisem ničesar dosegel od drugih.)

Pač pa sem bil ves vesel, ko je ravnatelj orglarske šole v Ljubljani, msgr. Stanko Premrl, sprejel enega onih treh fantičev, ki so se že nekaj naučili. Pri tem pa moram omeniti, da so tam ljudje tako preprosti, da ne razumejo niti najmanjše žrtve, da bi komu pomagali do kake izobrazbe. Tako sem bil tudi pri tistem svojem »bodočem« organistu čez vse razočaran, pa ne da bi se fant ne učil, kaj še, ampak tam v moji župniji! Ni jim bilo dovolj, da sem sam vse plačal za tega fanta; nazadnje so še starši zahtevali od mene, da jim plačam za »fanta« »odškodnino«, ker je zgubil eno leto v Ljubljani in ves tisti čas ni »ujel niti ene ribe«... Bog se jih usmili! To so misijoni, taki, da bi jih še marsikomu prav od srca privoščil, da bi videl, kako se tudi pod našo skupno streho dá misijonariti, ne samo pri poganih...

Ko sem ob neki priliki rekel znanemu kitajskemu misijonarju g. Jožefu Kerecu (ki je bil moj nadziratelj med vojno, ko sem bil salezijanski gojenec na Rakovniku), naj obišče katoliške misijone po naši jugoslovanski domovini, mi je šaljivo odgovoril: misliš, da bom tu dosegel toliko, kakor tam v poganskih misijonih? Za tja vsaj nekaj dobim, da lahko z darovi delam in kaj poštenega naredim, medtem ko se moraš tu pri nas mučiti in si pritrgovati na vse načine, če hočeš sploh kaj doseči, zanimanja pa niti pravega ne najdeš, ne pri ondotnih ljudeh in ne pri svojih slovenskih!... Gospod se ni prav nič motil. Zahvalimo Boga, da imamo v nebesih priprošnjika, našega svetniškega škofa Gnidovca...

Pravila so pravila. Ampak najhujše je to, če se jih nihče ne drži. Nekoč sem potožil svojemu škofu, kako je vendar to nekaj groznega za slovenskega človeka, ker se ljudje tam tako zelo pogovarjajo v cerkvi in se obnašajo hujše, kakor pri nas v vsakem gledališču ali zabavišču. Pa mi je ta dobri škof odgovoril: »Kaj hočeš, ti ljudje nimajo ničesar drugega kot cerkev, kjer se sestanejo: poskusi, kar moreš, Bog ti daj srečo in blagoslov, da kaj dosežeš!« Na potrpežljiv način sem vendar nekaj dosegel, vsaj malo se mi je posrečilo. Med pridigo n. pr. sem opazoval ljudi, ki so se razgovarjali in pretepali otroke, ki so se suvali in prepirali, kakor pač samo tam znajo — pa sem naenkrat utihnil. In je kar kmalu nastal popoln mir, potem sem pa spet nadaljeval. Ravno tako sem napravil za vsak obred izven svete maše — kar utihnil sem in čakal, potem sem jim pa rekel: čakam samo, da boste vi utihnili, potem bom pa jaz nadaljeval. In sem bil kmalu zadovoljen, tembolj, ker nisem hotel poslušati, če me je kdo nagovarjal kar v cerkvi, temveč sem vsakega povabil bodisi v zakristijo ali pa pred cerkev. Ko pa je prišel škof za birmovanje in ga je spremljal dekan, sem še posebej poprosil dekana, preden smo šli v cerkev, naj bo tako dober in se ne pogovarja z ljudmi v cerkvi. Pa mi je odgovoril: »Ma nemoj brate, kaj boš nosil vse novotarije iz tvoje Slovenije, nikar ne ukidaj naše slavne, stare običaje!«... In komaj je stopil v cerkev, halo, roke temu, roke onemu, pa se je začelo prijateljstvo in pozdravljanje kot v kaki gostilni, tako da sem škofu kar

pred oltarjem rekel, le pogledajte, zdaj vidite, v nekaj trenutkih mi dekan sam uniči vse, kar sem v nekaj mesecih s težavo dosegel, ko sem jim dokazoval, naj spoštujejo sveti kraj v cerkvi.

O obredih in petju sploh ne smem več pisati, ker bi lahko napisal celo knjigo. Bilo bi vse preveč — in morda bi mi še kdo očital, da sem črnogled... Imam pa nekaj slovenskih prič — moje obiskovalce, ki so prihajali v tiste kraje. Neki profesor še danes rad pripoveduje, da sploh ni mogel verjeti, ko je pod evropskim soncem poslušal tako petje, in da mu je samo žal, da ni takrat vzel na gramofonske plošče nekaj »izbranih del«... Še danes pravi, da Culukafri in drugi divjaki ne morejo grše peti ozir. tuliti in lajati, kakor tisti ljudje, ki jih je poslušal v naših misijonih...

Danes pa nisem več pod jugoslovanskim soncem.¹ In ker sem že pri popisovanju raznih »unikum«, naj povem še nekaj francoskih zanimivosti, o katerih se navadno ne piše. Tukaj n. pr. duhovniki sami pobirajo miloščino po cerkvi. Pa mi je naročeval neki župnik, naj grem tja in tja. Sem pa odgovoril, da pri nas te navade ne poznamo, ker so ljudje že tako navajeni, da dajo za Boga, kar dajo, pa naj potem po cerkvi pobira kdor hoče. In me ni več silil (ko je videl, da nisem Francoz), da bi ga »nadomestoval«. Oni dan me je spet naprosil za pomoč pri pogrebni maši: on je pel mašo, jaz sem bil za diakona, neki angleški duhovnik pa za subdiakona. Ko je župnik odmolil ofertorij, nama je rekel, naj se vsedeva, on da ima opravka. Pa je slekel mašni plašč, ga položil na oltar in kar tako po domače šel po cerkvi in pobiral... Mislim, da je tudi to unikum!

Na veliki četrtek sem pa doživel nekaj drugega. Bil je duhovnik popolnoma sam pred oltarjem, brez vsakega strežnika. Same ženske v cerkvi. Redovnicam ne diši, da bi kak moški hodil k njim, pa četudi je morda komaj deset let na svetu. Duhovnik je pel mašo, sestre so odgovarjale in odpevale, pri harmoniju je sedela neka starejša gospodična. Ko je duhovnik začel predglasje, ni organistinja takoj povzela pravega glasu. Duhovnik se je pa razjezil in se pred oltarjem zadrhl: pustite pri miru harmonij in nehaite z vašim mijavkanjem — organistinja je pa mirno odpela »et cum spiritu tuo«...

Pripomniti moram še to: pri nas še spoštujemo lepo navado, da po Gloriji na veliki četrtek ne slišimo več ne orgel ne harmonija. Tukaj jim je to deveta briga — in sem za svojo mašo n. pr. še poprej pokazal črno na belem, da »organum taceat«...

Vsako nedeljo mašujem v neki tukajšnji župni cerkvi ob 10. uri. Kako petje pa tu poznajo! Lansko leto sta prišla sem dva slovenska dijaka, ne ravno pevca. Pa sta oba priznala, da kaj takega še nista nikoli slišala pri nas! Seveda je v večjih cerkvah drugače, tam je organist na svojem mestu in pevcu tudi. A v predmestjih in na deželi! Za slovenska ušesa nekaj obupnega. — In še nekaj posebnega so paglavci pred oltarjem, ki jih je najmanj deset. Kakšno je njihovo obnašanje! Ne smem preveč napisati, da bi morda koga ne pohujšal! Kogar zanima, bo pa sam prišel pogledat in poslušat!

Nekaj, kar je tudi unikum, je tukajšnja latinščina. Seveda, kdo pa ve, kako so latinci, rimski ali kaki drugi, izgovarjali svojo latinščino. Prav gotovo jo pa nikdar niso tako, kakor jo Francozi mrevvariyo in po svoje zaokrožijo. Oni dan sem spet poslušal pevca, ki se je na ves glas drl: (namesto *fiant aures intendentes*) *fiánt ôres tüê ênter dêntes!!!!* Sijajno! Zdaj je že »inter dentes«!!! V »Dies irae« pride proti koncu »Gere curam mei finis«, pa se ti zadere na vse grlo: »žere kûram«. Naša slovenska imena seveda tudi po francosko zvenijo; tako se je n. pr. g. Mušič prelevil v »Mûzik«, Občina Polje v »O psina polž« itd. Tako slovenski človek nehote pomaje z glavo...

¹ Pismo je bilo napisano v aprilu 1940. Danes je g. K. že zopet doma. Op. ur.

Treba je res velike zbranosti slovenskim ušesom v tujini. Bog pa je tako dober, da posluša vse, kar mu od srca povemo in zaupamo. Saj pa je to res največja tolažba, da ni samo molitev vse tisto, kar izgovarjamo, ampak da je prava molitev »pobožno povzdigovanje duha k Bogu«.

Organistovske zadeve.

Ljubljanski škofijski ordinariat se je v 10. številki lanskega Ljubljanskega škofijskega lista spomnil naših organistov s sledečim pozivom: »Glede na veliko draginjo in pomanjkanje, ki zadeva danes posebno srednje in revnejše sloje, med katere spadajo gotovo tudi organisti, se je obrnilo Društvo organistov v ljubljanski škofiji na škofijski ordinariat s prošnjo, naj bi povabil cerkvena predstojništva, da bi, kjer koli je to mogoče, prispevala za te izredne čase kako izredno podporo v denarju ali v naravi svojim organistom, posebno tistim, ki imajo morda večjo družino. Škofijski ordinariat to prošnjo toplo priporoča v uvaževanje.

V Ljubljani, dne 7. novembra 1940.

Ign. Nadrah, gen. vikar.«

Za izkazano uslugo se naše uredništvo v imenu organistov škofijskemu ordinariatu najtopleje zahvaljuje.

Občni zbor društva organistov za ljubljansko škofijo v Ljubljani se je vršil dne 20. novembra 1940. Po sv. maši v stolnici, pri kateri so lepo peli učenci orglarske šole, je bilo zborovanje v Rokodelskem domu. Bilo je okrog 40 udeležencev. Predsednik je podal splošno sliko tačasnega stanja društva. Spomnil se je treh članov društva: Heybala, Učakarja in Gašperšiča ter podal namesto obolelega in zadržanega tajnika Zabavnika tudi sledeče tajniško poročilo: Po zadnjem občnem zboru je imelo društvo pet sej, sprejetih je bilo devet novih članov. Nekaj članov vsako leto odpade zaradi neplačane članarine. — Društvo šteje zdaj 105 članov. Na škofijsko sinodo je bila letos v septembru poslana obširna spomenica. Čakamo odgovora na to spomenico, nakar bo društvo zavzelo svoje stališče. — Na prosvetno ministrstvo je bila znova poslana prošnja za priznanje dveh razredov srednje šole in sicer, da bi bilo priznanje brez dosedanje omejitve. — Društvo organistov za mariborsko škofijo nam je poslalo neke resolucije, kjer se zahteva od banske uprave, naj v okviru zakona izda naredbo o najnižjih plačah organistov. Na seji »Združenih zasebnih nameščencev« smo potem zvedeli, da od banske uprave ali od g. bana ne moremo pričakovati kakšne uredbe glede ureditve naših plač, ker ne spadamo ne pod obrtni, ne pod uradniški zakon. Treba bo poiskati novih potov in novih pripomočkov.

Blagajniško poročilo je podal blagajnik msgr. St. Premrl: Društvo je imelo po zadnjem občnem zboru 7760 din dohodkov in 6137 din stroškov. Društvena imovina pa znaša z vdovskim skladom vred 3012.61 din.

V odbor so bili nato izvoljeni: Iv. Zdešar, predsednik; Fr. Bricelj, podpredsednik; Iv. Grošelj, tajnik; Fr. Arh, blagajnik; Pavel Jerman ml., Avgust Fabjan, Vilko Kuntara, odborniki.

Ker je msgr. St. Premrl odstopil kot stolni in aktivni organist, zato izjavi, da odlaga tudi mesto blagajnika v odboru. Predsednik se mu toplo zahvali za njegovo dosedanje delo bodisi kot predsednik ali pa zdaj kot blagajnik društva. Naj mu Bog povrne stotero za vse, kar je v skoraj tridesetih letih storil za naše društvo. — V znak priznanja in zahvale pa ga je nato občni zbor imenoval za svojega častnega člana. G. profesor se je zahvalil za to priznanje in zaupanje in izjavil, da bo tudi še za naprej po svojih močeh rad pomagal društvu kjer koli bo le mogel. G. stolni dekan dr. Kimovec poroča, da je v načrtu, da se bo

v poletju 1941 vršil tečaj za organiste, najbrž v Št. Vidu nad Ljubljano. Društvo naj bi že zdaj na to mislilo in prosilo pri banski upravi za kako podporo v ta namen. — Sprejet je bil predlog, da se društvo obrne na banska upravo in izposluje, da bi bili organisti nastavljeni po vseh ljudskih šolah kot honorarni učitelji cerkvenega petja. S tem bi bili organisti nekoliko gmotno podprti, po drugi strani pa bi si vzgajali na ta način najlažje pevski naraščaj za svoje cerkvene zборе. Predsednik izjavi, da bo odbor storil vse, da se sprejeti sklepi in predlogi čimprej uresničijo.

Koncertna poročila.

I. Koncerti v Ljubljani. Dne 9. novembra 1940 je bežigrajska podružnica Družbe sv. Cirila in Metoda priredila Ciril-Metodov koncertni večer. Sodeloval je moški zbor »Sava« in več dobrih solistov. — Dne 11. novembra je Ujma (Društvo jugoslovanskih glasbenih avtorjev) priredila svoj prvi koncert, in sicer koncert slovenske mladinske klavirske glasbe. Izvajala ga je gospa Maria Osterc-Valjalo. Na sporedu so bile skladbe Brede Ščekove, Cvetka, Logarja, Šivica, Škerjanca, Osterca, Švare, Premrla, Mire Sancinove, Preglja, Mirka, Pahorja, Dolinarja, Gregorca in Tomca. Vse skladbe, bodisi mladini namenjene, ali pa le po naslovu in vsebini mladinske, je gospa Osterc izvedla s pristno pianističnim zanosom, izredno lepo in dovršeno. Žal, da je bil njen koncert od občinstva premalo upoštevan in slabo obiskan. Zaslužil bi bil polno dvorano. — Dne 22. novembra je bil pevski večer našega rojaka, sedaj opernega basista v Monakovem, Franca Schiffererja. Izmed slovenskih samospevov je zapel tri Krekove, dva Premrlova in dva Adamičeva; od ruskih smo slišali Balakirova, Rahmaninova, Grečaninova in Rimski-Korsakova z zelo zanimivimi, močnimi samospevi in nekaj opernih arij Verdija in Bizeta. Pevce je v splošnem zelo ugajal: ima krasen, prav dobro podprt in tudi v nižinah lepo zveneč bas, ki dobi v višini prijetno barvito barvo. Nastavlja z lahkoto, točno, poje zlito in vzorno vzdržano brez vsakih nepotrebnih sunkov. Visoko umetniško je njegovo prednašanje, ki gre plastično v vse potankosti. V izgovorjavi nekaterih vokalov so se čutili pač mali nedostatki, ki pa celotnega izvrstnega podajanja v njegovi pomembnosti niso zmanjšali. Schiffererjev pevski nastop je bil za mnoge, ki so ga sedaj šele prvič slišali, doživetje. Pevca je izvrstno spremljal dr. Danilo Švara. — Dne 1. decembra se je vršil časnikarski koncert. Celotni spored je letos izvedla Ljubljanska filharmonija pod vodstvom Draga M. Šijanec in s sodelovanjem odličnega pianista, rektorja Glasbene akademije Antona Trosta. Spored je obsegal dve novi slovenski simfonični deli: Arničevega »Zapeljivca« in Škerjančevo koreografsko pesnitev »Mařenka«, Čajkovskega Koncertno fantazijo za klavir in orkester ter Dvořákov simfonijo »Iz novega sveta«. Arničeva skladba je pokazala zopet mnoge vrline in izredne zmožnosti tega našega simfonika, ki je v svojih zasnovah elementaren in širok, sem ter tja morda malce prehrupen in tu in tam v podrejenih domislekih še nekoliko predomač, v celoti pa močan in kar največje upe za razvoj naše nadaljnje simfonične glasbe vzbujajoč. Škerjančevo delo je kot koreografska pesnitev popolnoma posrečeno, polno intimne lirike in toplote. V Čajkovskega »Koncertni fantaziji« je rektor Trost s svojo sijajno tehniko in visoko kultiviranim prednašanjem vzbujal občudovanje in pomagal nelahki, a jedrnat zasnovani skladbi do popolnega uspeha. V Dvořákov prekrasni simfoniji se je zelo izkazal dirigent Šijanec, ki jo je — mimogrede povedano — vodil na pamet in jo z orkestrom plastično in učinkovito podal. — Takoj naslednji dan 2. decembra je Ujma priredila koncert slovenske komorne glasbe in sicer štiri klavirska tria naših skladateljev: Švare, Škerjanca, Osterca in Arniča, ki smo jih vse z zanimanjem poslušali in so po večini zapustili prav ugodne vtise. Škerjančev in Arničev imata po štiri ločene stavke, Švarov dva, Osterčev pa en sam nepretrgan stavek, ki se razvija v šestih brzinah in konča s koralom. Koncert je pokazal, da Slovenci ustvarjamo tudi na tem polju in da naša glasba v splošnem ni tako nezanimiva, kot nekateri mislijo.

Tudi izvajalci komornega koncerta: Francka Ornikova (gosli), Čenda Šedlbauer (čelo) in Marijan Lipovšek (klavir) so bili vseskozi odlični. Žal je naše občinstvo tudi ta koncert omalovaževalo, po drugi strani pa dan ni bil srečno izbran. — Dne 9. decembra je koncertiral »Trboveljski slavček« ob svoji desetletnici. Vedno dobro pripravljeni in disciplinirani zbor je pod vodstvom svojega neumornega pevovodje Avgusta Šuligoja točno izvedel skladbe Grbca, Adamiča, Lajovca, Cvetka, Osterca, Škerjanca, Krejčija, Preglja, Šina in Tomca; solistka Režika Koritnik je pa zapela Pavčičeve »Mehurčke« in dve, vendar zanjo zaenkrat še pretežki operni ariji. — 30. decembra se je vršil III. koncert Ujme. Na tem koncertu je orkester Ljubljanske filharmonije izvajal slovensko simfonično glasbo, in sicer Slavko Osterčevo klasično over-turo, simfonijo in simfonično sliko »Mati«, Anton Lajovčevo »Pesem jeseni«, Dimitrij Žebretovo »Vizijo«, Filip Bernardovo »Rapsodično kolo« in Matija Tomčevo suito »Nizki rej«, obstoječo iz treh stavkov: a) Na tratici, b) Nagajivka, c) Poskočnica. Večina teh skladb je bila to pot izvedena prvič. Vse brez izjeme so pomembna simfonična dela trajne vrednosti. Vse dobro zvenijo. V slogu najbolj svojevrstno izstopa Osterc s svojo štiritavčno, široko zasnovano, markantno, a semtertja vendar nekoliko preveč bolečo simfonijo. Izvajanje, ki so ga vodili dirigente: Dimitrij Žebre, Samo Hubad kot novince in Drago M. Šijanec, je bilo na dostojni višini in so se naši godbeniki vidno potrudili, da so se naša domača dela dobro uveljavila. Žal, da dan koncerta — ki bi se bil moral vršiti že 16. decembra, a je bil vsled dr. Koroščeve smrti preložen — ni bil kaj prida primeren, zato je bil tudi obisk le srednji.

II. Koncerti drugod. Gojenci ljubljanske Glasbene akademije so priredili 11. novembra v Mariboru koncert slovenske glasbe. — V proslavo Jadranskega dne in osvoboditve Slovenije je celjska mladina (vsi celjski šolski zavodi) priredila uspelo akademijo. — »Trboveljski slavček« je 1. decembra priredil v Trbovljah slavnostni koncert. Ta dan je ta pevski zbor prejel zaslužen odlikovanje: red Jugoslovanske krone V. stopnje. — V Mariboru je bil 26. novembra v spomin 140 letnice Slomškovega rojstva cerkveni koncert v stolnici. Priredilo ga je Slovensko pevsko društvo »Maribor« pod vodstvom kapelnika Jan. Ev. Gašpariča. Sodelovala sta prof. Vrabec (gosli) in prof. Zafošnik (orgle). — Dne 23. novembra je Celjski oktet priredil v Celju koncert slovenskih pesmi. — Dne 4. decembra je bil v Mariboru koncert septeta bratov Živko.

St. Premrl.

Oglasnik za cerkveno in svetno glasbo.

»Kraljici miru«, osem Marijinih pesmi za mešani zbor. Zložil Franc Premrl, Šmartno pod Šmarno goro. Cena 12 din. Na besedila različnih avtorjev je zložil skladatelj te pesmi, Kraljici miru posvečene. V splošnem lahko rečemo, da kaže zbirka precejšen napredek v njegovem dosedanjem skladateljskem delu. Skladbe dosti lepo tečejo, glasbeno se smiselno razvijajo, v njih ni veliko mest, ki bi očitovale razne neokretnosti, lastne skladateljskim začetnikom. Nekatere pesmi lahko štejemo v vrsto najlepših slovenskih Marijinih pesmi; med drugimi opozarjam zlasti na št. 7 (Slava Mariji), ki niti za hip ne popusti v napetosti. Priporočamo cerkvenim zborom, naj s to zbirko obogatijo svojo zalogo Marijinih pesmi.

M. Tome.

Josip Kenda: »Lesica.« Narodno pesem o petelinu in lisici je uglasbil Kenda za mladinski ozir. ženski zbor; vmes nastopi tudi solo-glas. Skladba v splošnem lepo teče. Nekatere stvari pri pregledovanju motijo. Tako bi bilo treba revidirati mesta, kjer se menja $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$ in $\frac{3}{8}$ takt; verjetno bi se dal takt poenostaviti, naglasi izboljšati, nakar bi bil ves potek bolj naraven; potem bi tudi zbor, ki mora vzdržati skoraj vseskozi osminsko gibanje, lažje prišel do sape. Sicer je pa pesem za izvajanje tudi mladim grlom primerna, le pri hitrih prehodih iz G-dura v Es-dur bo intonacija skoraj gotovo trpela na jasnosti.

M. Tome.

V italijanskem založništvu Carrara, Bergamo je izšla zbirka petih pastoral za orgle pod naslovom »Armonie di Natale«: 1. Nella Grotta di Betlem (V betlehemski duplini), zložil Luigi Picchi; 2. Voci del Presepio (Glasovi jaslje), zložil Emanuele Mandelli; 3. Canto degli Angeli (Spev angelov), zložil Francesco Tavoni; 4. L'adorazione dei Pastori (Poklonitev pastirjev), zložil Nestore Baronchelli, in 5. La venuta dei Magi (Prihod Treh Kraljev), zložil Amilcare Bosi. Skladbe so pisane v lahkem, preprosto in jasno melodičnem in izrazito pastoralnem slogu. Cena 7 lir. Zbirko priporočamo.

»Pastirčki na paši« je naslov 11 cerkvenim božičnim ljudskim pesmim, ki jih je na Blókah zapisal in smiselno priredil salezijanec Francè Cigan. Izšla so v Mladinski založbi v Ljubljani 1940. Zbirka je od škof. ordinariata v Ljubljani odobrena.

Razne vesti.

Voditelj slovenskega naroda, predsednik senata in minister prosvete dr. Anton Korošec je 14. decembra 1940 v Belgradu nepričakovano preminul. Njegova smrt je velika, nenadomestljiva izguba za Slovenijo, kakor tudi za Jugoslavijo, ki ji je bil soustanovitelj. Dr. Korošec ni bil le velik državnik, temveč tudi izreden podpornik in pospeševatelj naše kulture. Priboril nam je popolno vseučilišče, Akademijo znanosti in umetnosti, pokazal vso naklonjenost in toplo zanimanje za našo Glasbeno akademijo. Vseh njegovih neprecenljivih zaslug za blagor naše domovine in še posebno njegovih naporov za ohranitev miru v naši državi ne moremo tu podrobno naštevati. Za vse te dobrrote, ki jih je izkazal našemu narodu in državi, za vso njegovo modro in neustrašeno vodstvo, pa tudi za vso skrb in ljubezen, izkazano posameznim, ter za vse prestane žrtve naj mu Večni, Pravični in neskončno Dobri najobilneje poplača!

Med raznimi našimi glasbeniki, ki so l. 1940 obhajali 60 letnico, sta tudi senator Alojzij Mihelčič, bivši organist, poznejši celjski župan in poslanec, ter prelat dr. Fran Ks. Lukman, vseučiliški profesor v Ljubljani. Obema kličemo: Še na mnoga uspehov polna leta!

Na Praznik Marijinega Brezmadežnega spočetja so v ljubljanski stolnici pri škofovi pontifikalni maši, ki je bila hkrati zaradi slovesnega žegnanja sv. Nikolaja, na koru izvajali Fran Gerbičevo mašo v čast Srcu Jezusovemu za mešani zbor, orgle in orkester. Vodil je prof. Slavko Snoj, orglal Rado Simoniti, sodeloval vojaški orkester. Gerbičevo mašo, ki je pomembno, v zelo cerkvenem duhu podano, vseskozi svojevrstno in veličastno glasbeno delo, je stolni zbor izvajal prvo adventno nedeljo prvič z orglami brez Credo, 8. decembra pa celo in v popolni zasedbi. Izvedba je bila prav dostojna. Gerbičeva glasba nas je mestoma kar prevzela. Maša zasluži, da ostane trajno v stolnem glasbenem repertoarju in da si jo po možnosti osvojijo še drugi boljši kori.

V frančiškanski cerkvi v Ljubljani so 17. novembra 1940 izvajali L. M. Škerjančevo »Slovensko mašo« za bariton in dva godalna kvarteta. Skladba — na znano besedilo Ant. Nedvedove maše »K Tebi srca povzdignimo« — je bila zložena za otvoritev in blagoslovitev poletne hišice dr. Ivana Karlina, banskega svetnika v Ljubljani. Odtod ta nenavadna zasedba. Skladba se nam zdi za naše liturgične razmere manj primerna, ker le vendar preveč koncertantna. Bolj bi se prilegalo orgelsko spremljanje z godali; namesto enega pevcu pa zbor enoglasno. Veseli nas pa, da se je naš priznani in zmožni svetni skladatelj lotil tudi cerkvenih besedil. K »Slovenski maši« je zložil tudi štiri orgelske medigre, ki so dobro cerkvene.

Dirigentski tečaj vojaške glasbene šole v Belgradu sta uspešno napravila Slovenca Tomaž Zajc in Janez Žnidar.

Ministrstvo vojske in mornarice je razpisalo natečaj za mrtvaško koračnico po naših narodnih in cerkvenih motivih, ki naj bi ustrezala naši narodni in cerkveni glasbi ter verskim čustvom našega naroda. Natečaja se lahko udeleže vsi skladatelji naše države. Koračnica mora biti primerna za korakanje pri pogrebu vojaških osebnosti.

Tempo: počasi. Inštrumentacija za potrebni sestav naših vojaških godb. Partituro in orkestralne dele je treba poslati gori označenemu ministrstvu, in sicer referentu za glasbo, z navedbo gesla v zaprti kuverti, v kateri se nahaja ime, priimek in naslov koračnice. Rok do 15. marca 1941. Nagrade so tri: Prva 3000 din, druga 2000 din, tretja 1500 din. Nesprejete koračnice bodo skladateljem vrnjene po občinskih oblasteh.

Skladatelj Vinko Vodopivec je ravnokar izdal *Tri šaljive prizore za dvo-glasni ženski zbor s klavirjem*. Skladbe so lahke in preproste. Naslovi posameznim so: 1. Gospodične in dekleta. 2. Hej, kokoš je čuden ptič! 3. Vino inoj voda (kuplet). Pri tej pesmi je treba na zadnji strani pri Allegretto popraviti $\sharp$ v $\sharp$. Cena 60 din.

L. Mavova mladinska opereta »Angel z avtom« na Maks Simončičevo besedilo je bila v ljubljanskem opernem gledališču o božiču in okrog novega leta večkrat izvajana z uspehom.

TO IN ONO

Od kod naša božična pesem »Glej zvezdice božje«? Ta naša sedanja božična ljudska pesem, ki jo pojo na nešteti krajih naše domovine v cerkvi in zunaj nje in jo pripisujejo Leopoldu Belarju, prvotno ni bila božična pesem in se sploh ni pela na cerkveno besedilo. Melodija tudi ni Belarjeva, temveč Slomškova. Zložena pa je bila kot vinska pesem na besedilo: »En hribček bom kupil.« Kot taka je natisnjena v IV. knjigi Kuhačevih »Južnoslovjenskih narodnih popievk« in sicer v C-duru.¹ Pre-nesena v G-dur ima sledeče lice:

Allegretto. $\bullet = 96$.

En hrib-ček bom ku-pil, bom tr-te sa-dil, pri-ja-tle po-
va-bil, še sam ga bom pil. Lō-ra, lō-ra, lō-ra, lō-ra, lō-
ra, lō-ra, lō-ra, pri-ja-tle po-va-bil, še sam ga bom pil.

Kot božično in sicer kot L. Belarjevo za moški zbor je to pesem priobčil Andrej Vavken v I. zvezku »Napevov cerkvenih pesem« (okrog l. 1862–64) s sledečo, nekoliko spremenjeno melodijo:

Allegro.

Lej, zve-zdi-ce bož-je mi-gla-jo le-po! Od-per-to ši-
ro-ko je sve-to ne-bo. Du-ho-vi ne-be-ški se
s'ra-ja ver-ste, pre-pe-va-jo sla-vo, na zem-ljo hi-te!

¹ Na to dejstvo nas je že pred več leti opozoril g. Vinko Lovšin, župnik v Litiji, ki jo je zasledil v Kuhačevi zbirki, obsegajoči 1600 narodnih pesmi z napevi, besedilom in klavirskim spremljanjem. Za prijaznost se mu najlepše zahvaljujem. Urednik.

Enako kot Vavken jo je prinesel Josip Sicherl v zbirki starejših božičnih, samo da je vzel namesto $\frac{3}{4}$ takta — Allabreve in tudi v G-duru.

V drugi izdaji Riharjevih in drugih starejših božičnih, pri kateri sem sodeloval tudi podpisani, sva objavila pesem »Glej zvezdice božje« za mešani zbor v F-duru. Napev je v sledeči obliki:

Ravno tako jo je končno objavil še dr. Francè Kimovec v zbirki »Sv. maša in pesmi«, samo da je šel v intonaciji za ljudsko petje še niže, namreč v Es-dur.

Da sta današnja božična »Glej zvezdice božje« in prvotna »En hribček bom kupil« po melodiji in izviru eni in isti, ni nobenega dvoma.

Kako je ta prvotna svetna pesem postala cerkvena? Že Slomšek sam kot avtor te pesmi in raznih drugih je — kakor smo brali v dr. Merharjevi razpravi o Slomšku v lanskem »C. Gl.« — nekaterim svojim svetnim napevom podložil pozneje cerkveno besedilo. Gotovo se je to zgodilo tudi pri tej pesmi. Iz svetne rabe je prišla v cerkveno službo in se kot taka po naših krajih udomačila in priljubila. Belar jo je kot nekako ponarodelo pač samo harmoniziral, kot smo jo pozneje za njim še drugi.

Nekateri so mnenja, da ne kaže takih pesmi, ki so se prvotno pele kot svetne, potem — ko so se kot take izkazale — več uporabljati v cerkvi pri bogoslužju. Seveda ako bi se take pesmi res pele še danes kot svetne in bi bile kot take splošno znane, bi se v cerkvi ne podale. A prav pri tej božični se to ne godi in se kot svetna pri nas — kolikor nam znano — ne poje. Kot svetna bi se pela tudi izdatno hitreje in poskočnejše; kot božična, zlasti kot ljudska, pa se poje počasi in umerjeno in ne napravi nikakega slabega vtisa, nasprotno: to je pesem kot nalašč za naše ljudi, pesem, zrasla iz našega naroda, posvečena v dolgoletni cerkveni rabi, topla in iskrena, ki srea resnično vnema in vžiga v božji ljubezni.

St. Premrl.

LISTNICA UPRAVE

Pri premembi uprave »Cerkvenega Glasbenika« je bilo nekaj naročnikov pomotoma terjanih. Prosimo jih oproščenja. Vse, ki lista za 1940 še niso poravnali, pa enako vljudno prosimo, naj naročnino čim prej poravnajo. Priporočamo se tudi za čimprejšnjo obnovitev naročnine za leto 1941.

NAŠE PRILOGE

Današnja glasbena priloga v obsegu 8 strani prinaša Matija Tomčev mešani zbor z orglami »Pozdrav novim orglam«, Stanko Premrlovo »Darovanje« za enoglasni in vmesni mešani zbor ter dr. France Kimovčev moški zbor »Zdrava morska zvezda«. Posamezni izvodi se dobe pri naši upravi po 2 din.

Izhaja kot mesečnik v dvojnih številkah. Cena fistu z glasbeno prilogo vred 40 din, za dijake 25 din, za inozemstvo protivrednost 60 din letno. Uredništvo: Zarnikova ulica. Uprava: Semeniška ulica 2. Odgovorni urednik lista in glasbene priloge in izdajatelj Stanko Premrl v Ljubljani. — Tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani (Jože Kramarič).